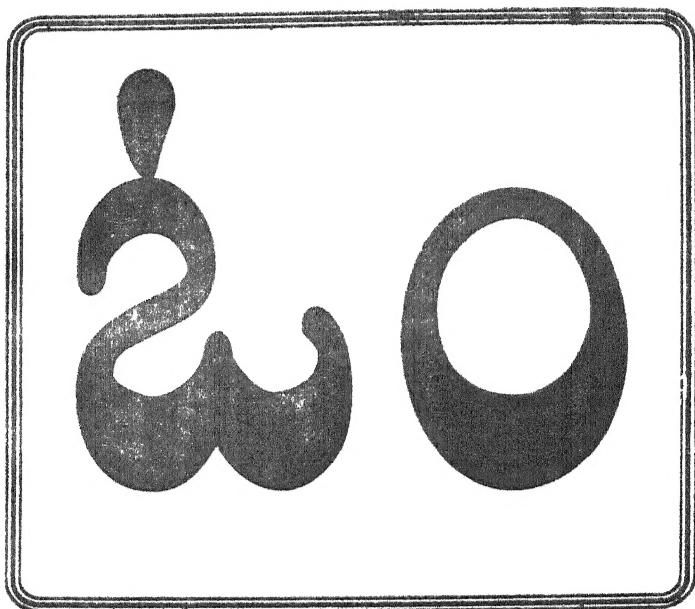

మరింత కౌముది

(ఆంధ్ర పద్మ రాత్నర్పిత సహితము)

రచన :

మధుర కవి

దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్య M. A.

ఆదోని (కర్నూలు జిల్లా)

ముండకోపనిషత్తు

(ఆంధ్రపద్య, చంద్రికా లఘు వ్యాఖ్యాన సహితము)

రచయిత :

ప్రముఖ రేడియో వ్యాఖ్యాత

ఉత్తమోపాధ్యాయునిగా ప్రభుత్వ అవార్డు గ్రహీత

కవి కిశోర, భక్త కవితా మధురకవి ,

భాషా ప్రవీణ **దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్య**, ఎం. ఏ.,

ప్రధానాంధ్ర పండితులు

జిల్లా పరిషదున్నత పాఠశాల

పెద్దతుంబకము

ఆదోని (మండలము) కర్నూలు (జిల్లా)

ప్రకాశకులు :

శ్రీ **దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్య**, ఎం. ఏ.,

శ్రీ లలితా కవితా నికేతనము

ఇంటి నంబరు 2-186-1 టీచర్స్ కాలనీ

ఆదోని ఆర్ట్స్ & సైన్స్ కాలేజీ ఎదురుగా

ఆదోని - 518 302 :: కర్నూలు (జిల్లా),

ముండకోపనిషత్తు

ప్రథమ ముద్రణము : యువ 1995

ప్రతులు : 2000

హక్కులు : రచయితవి

వెల : రు. 15-00

శ్రీ తిరుమల తిరువతి దేవస్థానముల వారి ఆర్థిక సహాయముతో
మత సంబంధమయిన పుస్తక ప్రచురణ సహాయ వధకము క్రింద
బ్రచురింప బడినది.

BHARADWAJA PRINTING & BINDING WORKS.

RAJAHMUNDRY - 4.

ప్రతులకు:

శ్రీమతి దేవులపల్లి ప్రభావతిగారు

W/o శ్రీ దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్య గారు

శ్రీ లలితా కవితా నికేతనము

ఇంటి నంబరు 2-186-1 టీచర్స్ కాలని

ఎ.ఎ. ఎస్. కాలేజి ఎదురుగ

ఆదోని - 518 302

కర్నూలు (జిల్లా)

ఉపోద్ఘాతము

వేదములు భారతీయులకు బరమ పవిత్రములైన ప్రమాణ గ్రంథములు. ఇవి కర్మోపాసనా జ్ఞానాత్మకములై యీ త్రివిధ విషయములను బోధించుచున్నవి సంహితా బ్రాహ్మణములను వేద భాగములందు సాధారణముగా గర్వకాండకు సంబంధించిన విషయములే అధికముగా నుండును ఉపనిషద్భాగములందు ఉపాసనాకాండ, జ్ఞానకాండకు సంబంధించినవిషయములు ముఖ్యముగా జెప్ప బడినవి. కర్మోపాసనలు రెండును జ్ఞానమునకు సాధనములనియు, జ్ఞానము సాధ్యమనియు నుపనిషత్తుల సారము. వేదముల చివరి భాగములగుటచే వేదాంతములని వ్యవహరింప బడుచున్నవి. ఉపనిషత్తులు మానవులకు జన్మసార్థక్యమొనరించుకొనుటకు దరణిపాయమును బోధించుచున్నవి.

మన ప్రాచీన మహర్షులు సత్యస్వేషణమొనరించి విశ్వక్రీయమునకై తమ దివ్య జ్ఞానాను భూతుల నీ యుపనిషత్తుల రూపమున బ్రవచించిరి ఉపనిషత్తుల యందలి కమనీయ కవితా మాధుర్యము, మహోన్నత భావపరమార్థము నేటికిని మానవ బుద్ధులను రంజింప జేసి, హృదయముల నాకర్షించుచునే యున్నవి. మిగుల ప్రాచీనములగు భారతీయ విజ్ఞాన రత్నము లందు గలవు. మన మహర్షుల మహోన్నత భావనాశక్తికి విచక్కని తార్కాణములు. వారి కమనీయ కవితా శక్తికి విఉత్తమ వైజయంతికలు ఇవి కేవలమొక పరమార్థ సత్యమును బ్రదర్శించుటయే కాక, తపించుచున్న మానవ హృదయమునకు శాంతి స్వాతంత్ర్యములను సమకూర్చుచున్నవి. జీవిత సమస్యలతో సతమతమగు సత్యస్వేషణ. హృదయపు లోతుల నుండి వెల్లుబికి, పొంగి ప్రవహించిన కవితా మధుర గీతములు సాధ భావ వాహినులీ యుపనిషత్తులు. సత్త్వదార్ధ స్వరూప సందర్శనమునకై మాన, హృదయము చూపిన పరితాపమునకు, పరిశ్రమకి విచక్కని మణి దర్శనములు. ధ్యానయోగముననివి సాధించిన సత్ఫలితములు సర్వదా ప్రశంసనీయములు.

ఉపనిషత్తులలో బ్రధాన విషయము సత్యస్వేషణము సత్త్వరూప సమస్యా పరిష్కారము. ఈ విషయమున నుపనిషత్త్వర్థలగు విజ్ఞానవేత్తలు వేద ద్రష్టలు జూపిన బాహ్యదృష్టి నాంతరంగిక దృష్టితో సమ్మిళిత మొనరించిరి. ఇవి ప్రధానముగా నాత్మ సమస్యనే చర్చించినవి ప్రాచీనులైన బుద్ధ శంకరులు కపిల పతంజలులు పనిషత్తులనే ప్రమాణముగా స్వీకరించి పరస్పరవిరుద్ధ సిద్ధాంతముల బ్రతింపబించిరి మ్యాక్స్ ముల్లర్, డ్యూసేన్, హ్యూమ్, సర్ ఎడ్విన్ ఆర్నాల్డ్, జె. ఎన్. మెకంజీ మున్నగు ప్రముఖ పాశ్చాత్య

పండితులెందరో పరమ పవిత్రోపనిషద్విజ్ఞానామృతపానమొనరించి వేనోళ్ళ గొనియాడిరి బ్రహ్మసమాజ మత సిద్ధాంతములకీ యుపనిషద్భావములే ప్రధానాధార మూల స్తంభములు. ఉపనిషత్తులలో నిర్వచించిన జ్ఞాన భాండాగారమే వేదాంతము.

విశేష పరిశోధన గావించి పండితులు తాళపత్రములలో నున్న ౩౦౦ ఉపనిషత్తులను లోకమునకందించిరి అందు 1. ౦౮ ఉపనిషత్తులు మిగుల బ్రాచుర్యము నందినవి. శంకర రామానుజ మధ్వ వల్లభాచార్యుల వైదికమతా చార్యులందరు దశోపనిషత్తులకు వ్యాఖ్యానముల రచించిరి దశోపనిషత్తులనగా: 1. ఈశోపనిషత్ 2. కేనోపనిషత్ 3. కఠోపనిషత్, 4. ప్రశ్నోపనిషత్, 5. ముండకోపనిషత్ 6. మాండూక్యోపనిషత్ 7. ఐత్తిరియోపనిషత్, 8. తైత్తిరియోపనిషత్ 9. ఛాందోగ్యోపనిషత్ 10. బృహదారణ్యకోపనిషత్ సర్వోపనిషత్తుల భావములు, సిద్ధాంతములు దశోపనిషత్తుల యందు సమగ్రముగా సంపూర్ణముగా లభించును. ఈ దశోపనిషత్తులు అత్యంత ప్రాచీనములు. పరమ ప్రమాణములునైనవి పూర్వోపనిషత్తుల కాలము క్రీ. పూ. 1000 - 300 ల మధ్య కాలము. అత్యంత ప్రాచీనోపనిషత్తులు కొన్ని బుద్ధునకు పూర్వమందున్నవి. పూర్వోపనిషత్తులు గద్యరూపమున నున్నవి. ఐతరేయము, కౌశితకీ, తైత్తిరియము, ఛాందోగ్యము, బృహదారణ్యకము, కేనోపనిషత్తులు ప్రాచీనతమములు. వీనిలో చివరిది మాండూక్యోపనిషత్తు. తరువాత వచ్చినవి పద్మరూపమున నున్నవి గద్యాత్మకములగు ప్రాచీనోపనిషత్తులలో దత్తజిజ్ఞాస కలదు. తరువాత రచింపబడినవానిలో భక్తిపూజా భావములున్నవి.

దశోపనిషత్తులలో ముండకోపనిషత్తు మిగుల బ్రముఖమైనది, సుందరమైనది.

1. ముడి	ఖండనే
2. ముడి	మార్జనే
3. ముండి	ఖండిన ప్రమర్దనయో:

అజ్ఞానమును ఖండించునది లేక ముముక్షువులగువారి సంశయములను దొలగించి వారికి సత్కమైన జ్ఞానమును గలుగ జేయునది అని భావము 'ముండ' మనగా శిరస్సునకు గూడా పేరు గలదు సర్వోపనిషత్తులకిది శిరస్సు వంటిది. కావున నీయుపనిషత్తునకు ముండకోపనిషత్తును సార్థక నామము వ్యవహారమునందున్నదని మనము భావించవచ్చును.

ముండకోపనిషత్తునందు మూడు ముండకములు గలవు. ఒక్కొక్క ముండకము రెండేసి ఖండములుగా విభజింప బడినది. మూడు ముండకములతో, ఆరు ఖండములతో 64 మంత్రములతో బ్రహ్మజ్ఞాన శోభితమైయున్నది. ఇది అధర్వణ వేదమునందు గోచరించుచున్నది.

“ఉపనీయ తమాస్మానం

బ్రహ్మపాస్త్ర ద్వయం యతః

నిహంత్య విద్యాం తజ్జం చ

తస్మా దుపనిషత్ భవేత్”

బ్రహ్మకు సమీపమున మనల నుంచ గలుగు జ్ఞానమును తనయందుఁ గలిగి యుండుటచే వేదాంత విద్యకు ఉపనిషత్ అను పేరు గల్గినది

“నిహంత్యనర్థ మూలం స్వా

విద్యాం ప్రత్యక్షయా పరం

నియస్య పాస్త్ర సంభేద

మతోవోపనిషత్ భవేత్”

బ్రహ్మమును దెలియ జేసి మముక్షువులు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము నొందుటకు సహకరించుట చేత బ్రహ్మజ్ఞానము ఉపనిషత్ అను నామమును బొంది యున్నది.

జీవుని అజ్ఞానాంధకారమంతయు జ్ఞానకాంతులతో నంతరించిపోవలయును. అజ్ఞాన బిడ్డతని అంతేవాసి కందించి ఉద్ధరించు మహితాత్ముడే గురు దేవుడు.

“గుకారశ్చాన్త కారస్త్రు

రుకారస్తస్మిరోధ కృత్

అంధకార నిరోధత్వాత్

గురురిత్యభి ధీయతే”

‘గు’ అనగా చీకటిని ‘రు’ అనగా పోగొట్టువాడని భావము - జీవునకు అవిద్య వస్తు ప్రపంచ జ్ఞానము లేనందున కలిగినది కాదు. స్వస్వరూప జ్ఞానము లేనందున సంప్రాప్తించినది. స్వస్వరూప జ్ఞానమునాత్మ విద్యసాక్షాత్కారంచేట ద్వారానే పొందవలయును. అత్తజ్ఞానము ఆచార్యుని బోధ ద్వారానే లభ్యమగును.

“ఉదయంతు శతమాదిత్యః

ఉదయంతు శతమిందవః

నవినా వి దుషాం వాక్త్ర్యః

నశ్యత్కాంభ్యంతరం తమః”

శతసూర్యులుదయింతురు గాక!

శత చంద్రులుదయింతురు గాక!

ఆచార్యుని బోధ లేనిదే లోపలి అంధకారము నశింపదు

బ్రహ్మవిద్య గురుపరంపరగా వచ్చినది అందువలన దీనిని కర్ణపరంపరయని గూడా వహిస్తారు.

గురువగు అంగీరస మహర్షికి, శిష్యు డైన శౌనక మునికి మధ్యన జరిగిన సంవాద రూపమే ముండకోపనిషత్తు, అమరదామమునకానంద మార్గము నేర్పరచిన అమృతోపనిషత్తు ముండకోపనిషత్తు

“కష్టిన్న భగవో విజ్ఞాతే

సర్వమీదం విజ్ఞాతం భవతి”

దేనిని దెలియుటచేత యీ ప్రపంచ జ్ఞానమంతయు తెలియ బడుతుంది? దానిని తెలియ జేయమని శిష్యుడైన శౌనకు డు గురువగు అంగీరసుని ప్రారంభములోనే ప్రార్థిస్తాడు ఈ ప్రశ్నయే శిష్యుని బ్రహ్మ విద్యాసక్తిని దెలియ జేస్తుంది

ఇక గురూప దేశమింత అమృత సమానమో ప్రత్యేకముగా వివరింపఁ బనిలేదు

ఉపనిషత్కారమును జిజ్ఞాసువులకు సుబోధముగా దెలుపుటకు ప్రశ్న ప్రతివచన పూర్వకముగా 22 ఉపనిషత్తులకు 18 అధ్యాయములతో శ్రీమచ్ఛంకరానంద భగవత్పాదా చార్యులవారు శ్లోకములలో ఆత్మపురాణమును రచించిరి

నేనీ ముండకోపనిషత్తునందలి అరువది నాలుగు మంత్రములను పద్యములలో నాంధ్రీకరించి, మంత్రపద్యతాత్పర్య సహితముగా తమ కరకమలములయందుంచుచున్నాను వేదాంత విద్యాప్రియులకీయనువాద మానందసందాయకముగుచో నా కృషి ధన్యమగును అజ్ఞాన కృతములును, భ్రమ ప్రమాద జనితములగు దోషములున్నచో పండితులు దయతో దెలిపిన కృతజ్ఞతతో గ్రహించి సంస్కరించుకొని గలవాడను

నాయీ గ్రంథముద్రణమున కార్థికముగా హోల్డికముగా సహకరించిన తి తు దేవస్థానము వారికి, భక్తమహోదారులకు ఆనందాభి నందన వందననందన నవహరిచందనములర్పించు కొనుచున్నాను

నాయీ ఆంధ్ర పద్యానువాద, చంద్రికా నామ లఘు వ్యాఖ్యాన సహిత ముండకోపనిషత్తును వేదవేదాంత సంవేద్యుండగు శ్రీవెంకటేశ్వర స్వామి వారి పరమపావన దివ్య భవ్య శ్రీపాదార విందములకు సభక్తికముగా సమర్పించుకొనుచున్నాను

గీ వరమ పావనములు సౌఖ్య భాజనములు

శుభకరంబులు లలితముల్ సురుచిరములు

పాపహరములు నీవదపంకజములు

భక్తి గొలువ బ్రాహ్మింపవేళలము లెల్ల

ఓం తత్సత్

సర్వం శ్రీ పరమేశ్వరార్పణమస్తు

విద్యజ్ఞాన విదేయుఁ డ

కవికిశోర, మదురకవి, భక్తకవిరత్న

దేవులపల్లి చెంచు సుబ్బయ్య, ఎం ఏ

భాషాప్రవీణ

శ్రీరస్తు

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

శాంతి మంత్రః

ఓం భద్రం కర్ణభిః శృణు యాను దేవాః
 భద్రం పశ్యేమాక్షభిర్య జత్రాః
 స్థిరై రంగైస్తుష్ట వాగ్ం సస్తనూభిః
 వ్యశేష దేవహితం యదాయుః
 స్వస్తిస ఇంద్రో వృద్ధ శ్రవాః
 స్వస్తిసః పూషా విశ్వవేదాః
 స్వస్తిస స్తార్యో అరిష్టనేమిః
 స్వస్తిసో బృహస్పతి ర్దదాతు॥
 ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః

సీ. సురలార! చెవులతో శుభదమా దానినే
 వినెదము గాక సంప్రీతి తోడ
 పూజ్యులార! కనుల ముదమున శుభదంబు
 లను గనెదము గాక యనవరతము
 సుప్తిరాంగంబుల శోభిల్లు తనువుల
 సంస్తుతించుచు మిమ్ము సంతతంబు
 దేవహితంబగు జీవిత మారోగ్య
 పూర్ణంబుగా భువిం బొందంగలము

గీ. భువి సునాతన దివ్యర్షి పూజితార్చ్య

డింద్రుడెప్పుడు శుభముల నిచ్చుంగాక!

శుభములొసగు సర్వజ్ఞుండా సూర్యుడెప్పుడు

స్వస్తియగుగాక! మకేష్టు స్వస్తి స్వస్తి.

గీ. ఆపదల నుండి కాచెడి యనిలు డెప్పుడు

సురగురుండు బృహస్పతి శుభము లొసగు

స్వస్తియగుంగాక మాకెపు స్వస్తి స్వస్తి

శాంతి ఓం శాంతి ఓం శాంతి శాంతి శాంతి

భావము

ఓ యింద్రాది దేవతలారా! మీ యనుగ్రహము వలన మా చెవులతో శ్రుతి స్మృతి పురాణీ ప్రతిపాదిత మయిన శుభప్రదమగు సత్యసిద్ధాంతమునే శిష్యాచార్యులమగు మేము వినుచుందుము గాక! ఓ పూజనీయులారా! అట్టి సప్రవణము చేత పవిత్రుల మైన మేము మా కన్నులతో శుభప్రదమగు సత్కృత్యములనే చూచెదము గాక! భగవానుండు మా కనుగ్రహించి యిచ్చిన కరచరణాద్యభిలాష యనములు బాగుగా నాయా కర్మల నిర్వహించుకొనుటకు సమర్థములై యుండి ఆతదొసంగిన సంపూర్ణాయుష్కాలమును అకాలమరణాది దురవస్థలు లేక పరిపూర్ణార్థగ్యముతో, శక్తితో జీవించెదముగాక! సునాతన మహర్షులచే సంస్తుతించబడిన ఇంద్రుండు శిష్యాచార్యులమగు మాకు శుభములు నొసంగూర్చుంగాక! సర్వజ్ఞుండైన సూర్యుండు మాకు శుభమును గలుగజేయుంగాక! ఆపదలనుండి రక్షించు వాయుదేవుండు మాకు శుభమునను గ్రహించుంగాక! మాలోని అధ్యాత్మిక సంపదను రక్షించి కాపాడు బృహస్పతి మాకు శుభమును బ్రసాదించుంగాక! మాకు అధ్యాత్మిక ఆది భౌతిక ఆది దైవిక తాపత్రయములు శాంతించుంగాక!

ముండకోపనిషత్తు

ప్రథమ ముండకము

ప్రథమ ముండము

1 - వ మంత్రము

ఓం బ్రహ్మ దేవానాం ప్రథమః సంబభూవ

విశ్వస్య కర్తా భవనస్య గోష్ఠా

స బ్రహ్మ విద్యాం సర్వవిద్యా ప్రతిష్ఠా

మథర్వాయ జ్యేష్ఠ పుత్రాయ ప్రాహ॥

ఉ. ఆదిజాడైన బ్రహ్మనురలందరి కాద్యుండు విశ్వకర్తయౌ

నేద విశేషవిజ్ఞుండు సువిద్యల కున్ దగ మూలమై సదా

మోదముఁ గూర్చు విద్యనల ముందుగఁ దెల్పెను బ్రహ్మవిద్య న

త్యాదర మొప్ప జ్యేష్ఠనుతుడైన యధర్వన కంత నొప్పగన్

భావము

ముండకోపనిషత్తు నందులి ప్రథమ మంత్రము ‘బ్రహ్మ’-యను మంగళ వచనములోఁ బారంభమగుచున్నది.

విశ్వము యొక్క సృష్టికర్తయు, రక్షకుడును నగు బ్రహ్మదేవుడు దేవతలందరి కంటెను ముందుగఁబుట్టెను. సకల విద్యలకు నాధారము. నాశ్రయమగు బ్రహ్మవిద్యను బ్రహ్మ తన జ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు ‘అధర్వ’ నకుఁదెలియఁజేసెను. బ్రహ్మదేవుండు దేవతలలోఁ బ్రథముఁడై పుట్టెను.

సథముడగుటచే 'బ్రహ్మ' అదియైనాడు. జగత్తంతయు తననుండే అవిర్భవించి యున్నది. కావున తానే సృష్టికర్త! సృష్టించువాడే భరించువాడు కావున బ్రహ్మయే రక్షకుడైనాడు. సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మకు సృష్టిజ్ఞానముండవలయును. వివిధ రూపములతో నావిర్భవించిన సృష్టిలో వివిధ విద్యలు బయలు దేరినవి. కావున బ్రహ్మకు సకల విద్యలకు సంబంధించిన పరిపూర్ణ జ్ఞానమున్నది. సమస్త విద్యలు సృష్టినిఁ గూర్చి తెలుపు చుండ బ్రహ్మవిద్య సకల విద్యల కాశ్రయమైయున్నది. బ్రహ్మవిద్య మూత్రమే మాయను దొలగించి అమృతత్వమును బ్రసాదించఁగలదు. నీవెవరో నీకుఁదెలుపునదే బ్రహ్మవిద్య. నిన్ను నీకుఁ జూపునదే బ్రహ్మజ్ఞానము. తండ్రికిఁ దనపుత్రునిపై నాత్మల్యమధికముగా నుండును. పుత్రునకును పితృభక్తి, గౌరవము, ప్రేమ, అధికముగా నుండును. తండ్రియును గురువు నొకడే యుండునపుడు గౌరవము, ప్రేమ, భక్తి, శ్రద్ధలు ఒకరిపైననే యుండి విశేష జ్ఞానమును బొందుట కవకాశ మేర్పడును. భృగువు తండ్రి, గురువునగు వరుణుని కడ వేదాంత విజ్ఞానమును నేర్చుకొనెను. శ్వేతకేతువు తనతండ్రి గురువు నైన ఉడ్డాలకుని చెంత నాత్మజ్ఞానము నభ్యసించెను. అథర్వుఁడు తన తండ్రి గురువైన బ్రహ్మదేవుని వద్ద బ్రహ్మవిద్యను నేర్చుకొనుచున్నాడు.

2 - వ మంత్రము

అథర్వణో యాం ప్రవదేత బ్రహ్మో

థర్వతాం పురోవాచాంగిరే బ్రహ్మ విద్యామ్

స భరద్వాజాయ సత్యవాహాయ ప్రాహ

భారద్వాజోఽంగిరసే పరావరమ్॥

గీ. బ్రహ్మత్ దోల్తం దెలిసిన బ్రహ్మవిద్య

నాయథర్వుఁడు బోధించె నంగిరునకు,

నతడు దెల్పె భారద్వాజుడైన సత్య

వాహునకు, నంగిరసునకు వాడు దెలిపె.

భావము

బ్రహ్మదేవుఁడు బ్రహ్మవిద్యను మొట్టమొదట తనజ్యేష్ఠపుత్రుఁడగు అథర్వునకు వదేశించెను.

అథర్వుఁడా బ్రహ్మవిద్యను పూర్వము అంగిరునకు వదేశించెను. అంగిరుఁడు భారద్వాజుగోత్రోద్భవుడైన సత్యవాహునకు బోధించెను. భారద్వాజుఁడగు సత్యవాహుఁడు

పరావర్గయగు నీ బ్రహ్మవిద్యను అంగిరున కుపదేశించెను. బ్రహ్మవిద్యగాని మరే విద్యగాని గురుపరంపరాప్రాప్తమై యుండవలయును. అప్పుడే యా విద్య స్వచ్ఛముగా నుండును. మన మధ్యయనముజేయు ముండకోపనిషత్తునందు అంగిరసమహర్షియే ఆచార్యుఁడు. తననాశ్రయించిన శౌనక మహర్షికిఁ దనకు జరిగిన సంభాషణమే ముండకోపనిషత్తు.

3 - వ మంత్రము

శౌనకోహవై మహాశాలోఽ0గిరసం

విధివదుషసన్న్యః ప్రవచ్చ

కస్మిన్ను భగవో విజ్ఞాతే

సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతీతి॥ 3

చ. శునక మహర్షిపుత్రుఁడును సుప్రతుఁడుత్తమ సత్యనిష్ఠుఁడున్
మునివరుఁడైన శౌనకుఁడు ముందుగ నంగి రసాఖ్యుఁజేరియున్
వినయ సుభూషణుండగుచు వేడెను దేని నెరింగినన్ జగం
బునఁదగనంతయున్దెలియుఁబూజ్యుఁడవంతయుఁదెల్పుమాయన్.

భావము

మహాగృహస్తుఁడునూ, శునకుఁడునూ వానిపుత్రుఁడును నగు శౌనకుఁడును మహర్షి భారద్వాజ శిష్యుఁడగు అంగిరసుఁడును ఆచార్యుని కడకు, నాచార్యుని సమీపించునపుడు శిష్యుఁడు విధివిధానముగా నెట్లు రావలయునో ఆవిధముగా వచ్చి “మహాత్మా! ఏ వస్తువు నెరిగిన యెడల తెలుసుకొనఁదగిన దంతయుఁ జక్కగాఁదెలుసుకొనఁబడునో అట్టివస్తువునుపదేశింపుడని యడిగెను.

ప్రాచీన కాలమున వైరాగ్య భావ పరివ్రారుఁడగు శిష్యుఁడు సమిధలను జేతఁ బట్టుకొని గురువు నాశ్రయించెడి వాడు. సమిధలు హోమూగ్నిలోఁబడి భస్మముగు రీతి తనలోని యజ్ఞానము గురుముఖపద్మము నుండి వెలువడు జ్ఞానాగ్నిలోఁబడి దగ్ధముగావలయునను భావమే యిందలి అంతరార్థము.

4 - వ మంత్రము

తస్మై సహోవాచ-ద్వేవిద్యే వేదితవ్యే ఇతి హస్మయద్

(బ్రహ్మవిదో వదన్తి, పరా చైవా పరాచ

4

గీ. శౌనకుండిట్లు ప్రశ్నింప నంతసమున నంగిరసుఁడు వాక్రుచ్చెను
సాదరమున వినెదము పరావిద్య అపరావిద్య బ్రహ్మవేత్తలు చెప్పంగఁబరగ రెండు.

భావము

శాస్త్రనియమముల ననుసరించి తననమీషమునకు వచ్చి జిజ్ఞాసువయి ప్రశ్నించిన శౌనకునకు నంగిరసుడిట్లు సమాధానముఁ జెప్పెను. వేదార్థము నెరిగి పరమార్థమును బాగుగాఁ దెలుసుకొనిన బ్రహ్మవేత్తలు 'పరా'-అనియు 'అపరా'-అనియు పేరుగల రెండు విద్యలు గలవని తెలిపెదరు. వానినిఁదెలుసుకొనవలయునని పలికెను. 'పరా' విద్య యనగా పరమాత్మను గూర్చి బోధించునట్టి విద్య 'అపరా' - యనగా ధర్మా ధర్మసాధనములను, తత్ఫలములను బోధించునట్టి విద్య.

5 - వ మంత్రము

తత్రాపరా, ఋగ్వేదో యజుర్వేదః

సామవేదోఽధర్వవేదః శిష్యాకల్పో

వ్యాకరణం నిర్ముక్తం ఛందో జ్యోతిషమితి

అథపరా, యయా తదక్షర మధిగమ్యతే॥

5

6 - వ మంత్రము

యత్ తద ద్రేశ్య మగ్రాహ్యో మగ్రోత్రమన్తర్థ

మచక్షుః శ్రోత్రం తదపాణి పాదమ్

నిత్యం విభుం సర్వగతం సుసూక్ష్మం తదవ్యయం

యద్భూత యోనిం పరిపశ్యంతి ధీరాః

6

సీ. ఎఱిగింతు వినుమయ్య యీ రెండు విద్యలం
 దున నవర విద్యలనగఁ బరగు
 నాల్గవేదంబులు నయమొప్ప శిక్షయుఁ
 గల్పంబు మరియు వ్యాకరణమనగ
 సరిగ నిర్దుక్తంబు ఛందస్సు జ్యోతిషం
 బనెడి వేదాంగం బులన్ని మహిని
 కన్నుల కెయ్యది కనుపింప కుండునో
 వెనమది గ్రహింప వీలుపడదో?

గీ. ఏది పుట్టుక లేనిదో ఏది తల్లిగ
 లేనిదో కాళ్ళచేతులు లేనిదేదో?
 కానఁ గన్నులు గర్లముల్ లేనిదేదో?
 నిత్యమగునేదో? సర్వంబు నేదితాల్పు?

గీ. అవ్యయం బెయ్యది? సకల వ్యాప్తమేది?
 అఖిల జగముల కాధారమైన దేది?
 సూక్ష్మతరమగు దానినిఁ జూడఁగలరు
 ధీరు లంతట నీ విశ్వకాథణముగ.

భావము

పరావర విద్యల యొక్క వివరములు చెప్పఁబడు చున్నవి. ఋగ్వేదము, యజుర్వేదము, సామవేదము, అధర్వణవేదము అనెడి నాలుగు వేదములు, శిక్షా, వ్యాకరణము కల్పము, నిర్దుక్తము, ఛందస్సు, జ్యోతిషము, అనుషడంగములు అపరా విద్యకు సంబంధించినవి. అక్షర పరబ్రహ్మము నందించు విద్యయే పరా విద్య.

ఏది చూచుటకు నలవి కానిదో, మనస్సుచే గ్రహించుటకు వీలుకానిదో, పుట్టుక లేనిదో, వర్ణములు లేనిదో సకల ప్రాణులకు నామరూపాది విషయములను, గ్రహింపఁజేయునట్టి కన్నులు, చెవులు, అను నింద్రయములు లేనిదో, చేతులు పాదములు లేనిదో వినాశము లేనిదో, బ్రహ్మాది

స్తావరాంతభేదముల చేత వివిధముగా నగుచున్నదో, ఆకాశము వలె సంతట వ్యాపించి యున్నదో, సూక్ష్మతరమో, అవ్యయమైనదో సకల భూతములకుఁ గారణ భూతమైనదో అట్టి అక్షర తత్త్వమును ధీరపురుషులు సర్వత్ర దర్శింతుడు.

7 - వ మంత్రము

యధోర్ధ్వనాభిః సృజతే గృహతే చ
యథా పృథివ్యా మోషధయః సంభవంతి
యథా సతః పురుషోత్తేశలోమాని
తథాక్షరాల్ సంభవతీహ విశ్వమ్॥

7

గీ. తన శరీరము నందుండి తనకుందానె
సాలె గూడును సృజియించి సరిగ మరల
కాయమున-దాని సాలీడు కలుపుకొనునొ
అటులె అక్షరంబున జగమంత పుట్టు.

గీ. భురీవిని నోషధులే రీతిఁ బుట్టు చుండు
జీవితుండగు మనుజుని శిరము పైన
తనువుపై వెంట్టుకల్ వెర్గుననువు మీర
నటులె యక్షరంబున జగమంత పుట్టు.

భావము

లోకమున సాలెపురుగు సాలెగూడును ఏ విధముగా తన శరీరము నందుండి సృజించు కొనుచు మరల తన లోనికిఁ దీసుకొనుచున్నదో భూతలముపై ప్రహ్వోద్యోషధులు ఏవిధముగాఁ బుట్టుచున్నవో, చేతనుఁ డగు మానవుని శిరము మీద కేశము లెట్లు పుట్టుచున్నవో అటులనే యీయక్షర తత్త్వము నుండి యీ జగత్తు జపించు చున్నది.

8 - వ మంత్రము

తపసా చీయతే బ్రహ్మతతోఽన్నమభి జాయతే

అన్నాత్ ప్రాణో మనః! సత్యం లోకాః కర్మసు చామృతమ్

8

గీ. తపములో నున్న బ్రహ్మము దగగఁ బెరుగు

(బ్రహ్మనుండి యున్నంబును బాగఁ బుట్టు

అన్నమున నుండి ప్రాణంబు నెన్న మనము

సత్యమైనవి లోకముల్ సరిగ కర్మ

లభిక కర్మఫలావళి యరయఁగలుగు.

భావము

భూత యోనియు, అక్షరాఖ్యము నగు బ్రహ్మము జగత్తు నుత్పత్తి చేయవలయునను సంకల్పమును జ్ఞానము చేత అంకురావస్థను బొందఁ బోయెడి బీజము వలె పుత్రసందర్శనము వలన ప్రవృద్దిజెందెడి తండ్రివలె వృద్ధి చెందుచున్నది. సృష్టి, స్థితి, సంహారక శక్తి విజ్ఞానములు కలుగుట చేత ప్రవృద్ధిచెందిన ఆ బ్రహ్మము నుండి అన్నము అనగా అవ్యాకృతము అనగా ప్రపంచమును సృజింప వలయు ననెడి యిచ్చాశక్తి పుట్టుచున్నది. ఇట్టి అవ్యాకృతావస్థయగు అన్నము నుండి ప్రాణము అనగా హిరణ్యగర్భుఁడు పుట్టుచున్నాడు. హిరణ్యగర్భుఁడు బ్రహ్మ యొక్క జ్ఞాన క్రియాశక్తుల చేత అధిష్ఠింపఁబడిన జగత్తునకు సాధారణమయిన అవిద్యా కామ కర్మ భూత సముదాయమునకు బీజాంకురమై, జగదాత్మమై, వెలయుచుండును. ఇట్టి హిరణ్యగర్భుని నుండి సంకల్ప వికల్ప సంశయ నిర్ణయము లేని స్వరూపముగాఁగల సమిష్టి రూపమైన మనస్సు పుట్టెను. మనస్సునుండి సత్యమను పేరుగల ఆకాశాది పంచభూతములు జనియించెను. సత్యాఖ్యమగు పంచభూతముల నుండి అండక్రముగా భూరాదిలోకములును, అందుండి మనుష్యాది ప్రాణులును, వర్ణాశ్రమములును, ఆశ్రమానుసారము కర్మలును, ఆకర్మల నుండి అమృతమును పేరుగల కర్మనుండి జనించిన ఫలము కల్పకోటి శతములు గలించినను అనుభవించినఁ గాని నశించదు కనుక అమృతము చెప్పబడినది.

9 - వ మంత్రము

యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్ యస్యజ్ఞాన మయంతః
తస్మాదేతద్ బ్రహ్మ నామ రూపమన్నంచ జాయతే॥

గీ. ఎనడు సర్వజ్ఞఁడో జ్ఞాన మెవని తపమొ
సర్వ విదుఁ డెవ్వడో వాని శక్తి నుండి
బ్రహ్మయును నామ రూపముల్ పరగఁబుట్టె
నన్నమావిర్భవించెను సన్నతముగ.

భావము

అగ్రాహ్యోది లక్షణ విశిష్టమగు నక్షర బ్రహ్మము సర్వజ్ఞము సర్వవిత్తు, ఆ బ్రహ్మము యొక్క తపస్సు జ్ఞానవికారమగు సర్వజ్ఞతయే. లక్షణముగా గలది కాని యితరుల తపస్సు వలె ఆయాస లక్షణమయినది కాదు. అట్టి సర్వజ్ఞమైన అక్షర పరబ్రహ్మము నుండి కార్య రూపమగు వారణ్య గర్భాఖ్యమగు బ్రహ్మమును దేవదత్త, యజ్ఞదత్తాది నామములును తెలుపు, ఎరుపు, నలుపు, మున్నగు రూపములును, (సీహి యనాది లక్షణమగు సన్నమును పూర్వమంత్రోక్తక్రమముననుసరించి పుట్టుచున్నది.

ఇది ప్రథమ మండకములో ప్రథమ ఖండము.

ప్రథమ ముండకము ద్వితీయఖండము

1 వ. మంత్రము

తదేతత్ సత్యం మన్తేషు కర్మాణి కవయో
యాన్య పశ్యం స్తాని త్రేతాయాం బహుధాస్తతాని
తాన్యాచరథ నియతం సత్యకామా
ఏష వః సంధాః సుకృతస్య లోకే॥
మ. శృతి మంత్రంబులనేను కర్మలను సప్రేయంబు లాశించి సం
త్రత దీక్షా విధిజూచిరో బుష్టులు సత్యం బుల్ గదాః అన్నియున్
క్షీతిఁద్రేతాయుగమందు నియ్యెవి తగన్ సేవ్యంబు లయ్యెన్ మహా
వ్రతులై నల్పుడు మీరు పుణ్యముల సంపాదించ మార్గంబిదే.

భావము

మేధావంతులగు వశిష్ఠాది మహర్షులు ఋగ్యజుస్సామ మంత్రములందు ఏ అగ్ని హోత్రాది
అనేక విధములగు కర్మలను జ్ఞాన దృష్టిచేతఁ గన్బుగొనిరో ఆ కర్మలను ద్రేతాయుగమందు ననేక
విధములుగా నాచరింపఁబడినవి, సత్య స్రియులై నిత్యము ఆ కర్మల నాచరించుఁడి

2. మంత్రము

యదా లేలాయతే హ్యర్చిః సమిద్దే హవ్యవాహనే
తదాజ్య భాగావంతరేణా హుతీః ప్రతిపాదయేత్.॥

2

గీ. మహిత హోమాగ్ని చక్ర-గా మండుచుండ జ్వాల లెగయుచుఁగ
దలుచు సాగుచుండ నగ్నులకు రెండు భాగాల కవట మధ్య
నాహుతుల సమర్పించుట యర్హమగును.

భావము

సమిధల చేత నగ్నిహోత్రము ప్రజ్వలింపఁజేయఁబడగా, నా యగ్ని జ్వాలలెపుడు
వలించుచుండునో అపుడాజ్యభాగముల యొక్క-మధ్యభాగమునందు నగ్నిహోత్రాహుతులను
హోమము చేయవలయును. కర్మలను శ్రద్ధా భక్తిపురస్కరముగా నాచరించిన యెడల శ్రద్ధాఁజేసినట్లుగును.

3వ మంత్రము

యస్మాగ్ని హోత్ర మదర్శ మష్టార్థ మాన
మ చాతుర్మాన్య మన్యగ్రయణ మతిధి వర్జితంచ
అహుతమ వైశ్వదేవ మవిధి సాహుత
మసప్తమాంస్తస్య లోకాన్ హి నన్తి॥

సీ నిత్యాగ్ని హోత్రి యో నిష్ఠాన్వితుఁడు దాన
మావాశ్యనాడు హోమంబునందు
నగ్నిహోత్రుని భక్తి నర్చించి విధుర్వక్త
సత్కర్మ లన్నింటి సలుస దేని
పున్నమి నాక్షర్ణ పూజ్య కర్మంబులఁ
బ్రీతి సద్విధి నాచరింపడేని
కర్మిష్ఠియౌచుఁ జాతుర్మాన్య సద్వ్రతం
బింపుగాఁదగ నాచరింపడేని.

గీ. క్రమముగా నూర్పిడులఁజేయు కర్మలెల్ల
నతిధు తెవ్వరు లేకున్న నా చరించు
కర్మలను వైశ్య దేవపు కర్మలెల్ల
సలుపకున్న హుతుల శాస్త్ర విధిని.

గీ. యజ్ఞమున నల్ప నాయజ్ఞ మహిత మగుచు
యజ్ఞ కర్తకు నెంతయో హోనిఁ గూర్చు
స్తవ లోకంబులన్ వినాశంబుఁ జేయు
ధరని నుత్తమ గతులెల్ల ధ్వంసమగును.

భావము

అగ్ని హోత్రియగువాడు కల్పనూత్రము లందు నాయాకాలములందుఁ జేయవలసినదిగా
విధించిన ధర్మ యాగము, ష్టార్థ మానయాగము, చాతుర్మాన్య యాగము ఆగ్రయణము మోడలగు
కర్మలను చేయవలయును. వ్రతి నిత్యము తన గృహమునకు వచ్చునతిధులను శక్తి వంచన లేకుండా

పూజింపవలయును. సాయంప్రాతః కాలములందు వైశ్య దేవ మొనర్చవలయును.

శాస్త్ర విధి ననుసరించి సకాలమునఁ జెప్పిన ద్రవ్యముతోఁ జేయవలయును. శాస్త్రవిధి నీతి క్రమించినచో భూరాది సప్తలోకములు నశించిపోవును. తన పితృ దేవతల యొక్కయు, పౌత్ర ప్రపౌత్రుల యొక్కయు బహికాము ప్పి కాభివృద్ధిని నశింపజేయుచున్నవి. కావునఁ గర్మల నశాస్త్రీయముగాఁ జేయరాదు.

4 వ మంత్రము

కాలీ కరాలీచ మనోజవాచ
సులోహితా యాచ సుధూన్రు వర్ణా
స్ఫులింగినీ విశ్వరుచీ చ దేవీ
లేలాయ మానా ఇతి సప్త జిహ్వో!!
గీ నుడువ కాలీ, కరాలీ, మనోజవా అ
తులమయిన సులోహితయు సుధూన్రువర్ణ
విమలమైన స్ఫులింగినీ విశ్వరుచియు
ననగ సప్త జిహ్వలలరు నగ్ని కైపుడు.

భావము

కాలీ, కరాలీ, మనోజవా, సులోహిత, సుధూన్రు వర్ణా, స్ఫులింగినీ, విశ్వరూపయను పేరుగల సప్త జిహ్వలు అగ్ని హోత్రునకుఁ గలవు. ఈ ఏడు జిహ్వలతో నా యా కర్మలందు యజమాను లొసంగు ఆహుతులను అగ్నిహోత్రుఁడు గ్రహించును.

5 వ మంత్రము.

ఏతేషు యశ్చరతే భ్రాజమానేషు
యథాకాలం చాహుతయో హ్యోద
తం నయంత్యేతాః సూర్యస్య రశ్మయో
యత్రదేవానాం పతి రేకోఽధి వాసః!!
భ్రాజమానంబులైన నీ జ్వాలలందు

స్వర్ణసమయంబు నందున నాహుతులను
వేయ నవి సూర్యకరములై విబుధవిభుని
కడకుఁ గోంపోవు సకల సౌఖ్యంబులిచ్చు.

భావము

దేదీప్యమానములగు కాలి, కరాలీ, మున్నగు అగ్నియొక్క జీహ్వలందు నెవడు ఆయా కర్మలకు విధించిన కాలము నందు నాహుతులను హోమము చేయుచున్నాడో ఆయాహుతులు సూర్యకిరణములుగాఁ బరిణమించినవై ఏ స్వర్గలోకము నందు దేవేంద్రుఁడొక్కడే అందరకుఁ బెద్దగా నుండునో అట్టి స్వర్గలోకమునకు యీ యజమానినిఁ జేర్చుచున్నవి.

6 వ మంత్రము

ఏ హ్యేహీతి తమాహూతయః సువర్చనః
సూర్యస్యరశ్మిభిర్భజమానం వహన్తి
ప్రియాం వాచమభి వదంతోఽర్చయంత్య
ఏషవః పుణ్యః సుకృతో బ్రహ్మలోకః!!
గీ ప్రీయవచనములఁ బలుకుచుఁబ్రీతిఁ గూర్చు
చాహుతులు దీప్తివంతంబులగుచుఁ బలుకు
“రండు” “రండు” తృప్తుణ్య సంప్రాప్తమైన
బ్రహ్మలోకమియ్యదెయని భాను కిరణ
ముల పయిని యజ్ఞకర్తఁ గోంపోవుటైకి.

భావము

అగ్నిహోత్రు చేత నాయాకాల మతిక్రమించకుండా హోమము చేయఁబడగా నాయాహుతులు మిగుల ప్రకాశించు చున్నవై ఇహలోక యాత్ర చాలించి, అముష్మిక సుఖముల నభిలషించిన యా యజమానినెదుర్కొని ప్రీయ వచనములు పలుకుచు, అర్చించుచు మీ పుణ్యార్థితమైన పవిత్రమైన బ్రహ్మలోకమిదియేయని తెలుపుతు, కొని యాడుచు, రండి! రండి! అని ఆహ్వానించుచు యజమానిని సూర్య కిరణాల ద్వారా స్వర్గమునకుఁ దీసుకొని పోవుచున్నవి.

7 వ మంత్రము

వ్రహ్మహేతే అదృఢా యజ్ఞరూపా
 అస్త్రాదశోక్త మవరం యేషు కర్మా
 ఏతచ్చేయో యేఽభినందంతి మూఢా
 జరామృత్యుం తే పునరేవాపి యంతి!!
 గీ అవరమగు కర్మ మస్త్రా దశాంగమయిన
 యజ్ఞకర్మలై యాధారమగుచు నుండు
 తెలియనివి యదృఢంబగు తెప్పలౌర!
 అథము లిదియె శ్రేయో మార్గమనుచు నమ్మి
 మరల నందెదరిల జరా మరణములను

భావము

అపరమైన కర్మపదునెనిమిది అంగాలతోఁ గూడిన యజ్ఞకర్మలపైన నాధారపడియుండును.
 ఈ కర్మలన్నియు నిజమునకు బలహీనులైన తెప్పల వంటివే. ఈ కర్మల వలన గలుగు ఫలము
 నిస్సారమయినది. వీనివలన శ్రేయోచూషునుగు మోక్షము లభించునని వివేకరహితులగునే యజ్ఞానులు
 దలంచుచున్నారో వారు తప్పక జరామరణములఁ బొందుచుఁగొంతకాలము స్వర్గాది పుణ్యలోక
 సౌఖ్యముల ననుభవించి పుణ్య ఫలానుభవానంతరము తిరిగి పుట్టుచు గిట్టుచు నిట్లు సంసార
 చక్రమునఁ బరిభ్రమించు చున్నారు.

8. వ మంత్రము.

అవిద్యయా మంతరే వర్తమానాః

స్వయం భీరాః పండితం మన్యమానాః

జంఘన్యమానాః పరియంతి మూఢా

అంధేనైవ నీయమానా యథాందాః!!

ను జనులజ్ఞానపు కర్తవ్యమార్గమున సగ చారంబు గానించుచున్

ఘనభీగాత్ములమంచు బ్రజ్ఞులన బ్రాగ్భ్యంబుతో నాత్మకీ

ర్తనమల సెట్టుచు దుఃఖ పీడితులైన మూర్ఖత్వంబునన్ గుడ్డివా

నిని నూతన్ గొని తిరు నంధులన వేనిన్ జూడలేరెంతయున్

భావము

మూఢులగు ఆత్మస్తుతి పరులు గొందరు అజ్ఞానులై యున్నను తామే జ్ఞానులమనియు తెలియఁదగిన సకల విషయములు తమకే సంపూర్ణముగాఁ దెలియునని తామే ధీరపురుషులమని, ప్రజ్ఞాసంతులమని తలంచుచు జరాసురణ రోగపీడితులై పుట్టుచు గిట్టుచు గ్రుడ్డివానిచే నడిపింపఁబడు గ్రుడ్డివారివలె దిక్కుతో చక యీ సంసార చక్రము నందు పరిభ్రమించు చుందురు.

9 వ మంత్రము.

అవిద్యాయాం బహుధా వర్తమానా

వయం కృతార్థా ఇత్యభి మన్యంతి బాలాః

యత్కర్తిణో నప్రవేదయంతి రాగాత్

తేనాతురాః క్షీణలోకాశ్చవంతే!!

మ. ధరనజ్ఞానముతో జరించుచు సత్త్వం బైన జ్ఞానంబు దా

మెరుగన జాలరు మూర్ఖులర్థకులుగా నిష్ఠార్థముల్ గోరుచున్

మరి భావించు రయో కృతార్థులుగ నన్యాయంబులొ పుణ్యముల్ దరగన్ గ్రంథికి జారి చేరెదరు వ్యర్థంబుల్ గదా! కర్తముల్.

భావము

మూఢులు గొందరు తామ జ్ఞాన రూపమైన ప్రపంచము నందు దేవమనుష్య తిర్యగాది వివిధ వేషములతో ఒహువిధముల సంచరించుచు దామే కృతార్థులమని భావించు చున్నారు. వీరు కర్మఫలము వలన సంప్రాప్తించెడి స్వర్గ సుఖము నందుఁగల మక్కువతో నిష్ఠి సత్యమును గ్రహించఁజాలకున్నారు. అందువలన పుణ్య లోక సుఖముల ననుభవించిన వారలై కర్మ ఫలము క్షీణమయిన పిదప పురల స్వర్గలోకమునుండి క్రిందికి జారి పడుచున్నారు.

10 వ మంత్రము

ఇష్టాపూర్తం మన్యమానా వలిప్తం

నన్యఃప్రేయా వేదయంతే ప్రమూఢాః

నాకన్య వ్యవృత్తే ను భూత్యేమం

లోకం హీనతరం వాచిశంతి!!

మ. వర యజ్ఞంబులు పుణ్య కార్యములు సంభావ్యంబు లంచున్ మదిన్
 స్థిర సంకల్పము దోడ నెంచెదరు సచ్చేష్టంబులౌ వారికిన్
 బరిశీలింపరు సత్యమార్గములనా స్వర్గంబునన్ శాస్త్రిముల్
 పరిపూర్ణంబుగ బొంది చేర గల రత్నంబైన లోకంబులన్.

భావము.

దాదాపుత్ర పశుధన తేత్రాదు లందు వ్యామోహముచే ప్రమత్తు లగు కొందరు మూఢులు
 ఇష్ట పూర్తాది కర్మలనాచరించుటయే శ్రేష్ఠమైన పురుషార్థముగాఁ దలంతురు. పరమ పురుషార్థ
 సాధనమయిన ఆత్మజ్ఞానమును వారెరుంగఁ జాలరు. ఇష్టపూర్తాది కర్మలనాచరించుటయే పరమ
 పురుషార్థముగాఁదలంచు జ్ఞానులు కర్మఫలమునుభవించుటకు స్థానభూతమగు స్వర్గలోకము నందు
 కర్మ ఫలాను రూపమగు సుఖమును భవింపి తదనంతరము కర్మఫలము యొక్క శేషము ననుసరించి
 యీమానుష లోకమునఁ గాని యింత కన్న హీనమగు పశు పక్ష్యాది లోకమునుఁ గాని పొందెదరు.

11 వ మంత్రము

తపః శ్రద్ధేయోహ్యుప నసంత్యరణ్యే
 శాంతా విద్వాంసో భైక్ష్యచర్యాం చరంతః
 సూర్యద్వారేణ తే నిరజాః ప్రయాంతి
 యత్రామృతః సప్తరుషో హ్యవ్య యత్యామ్

- సీ. శాంత చిత్తులు సత్య సౌజన్య మూర్తులు విద్వాంసు లెవ్వారు విసిన వీధి
 భిక్షాన్నమును గొంచు విమలవకా పావన జీవనం బచ్చోటఁ
 జేయుచుండి పరిశుద్ధులైనచుండ బోనరించుచు
 నుందు రోహరలానంద మొప్ప సత్పవిత్రులగుచు సౌరమార్గంబునఁ
 గ్రమముగా బ్రహ్మలోకంబుఁజేరి
- గీ. అచట బ్రహ్మోపదేశంబు నధిక రక్షి
 శ్రవణ మొనరించి కల్పాంత సమయ
 బ్రహ్మతోడ నక్షర పరబ్రహ్మతత్త్వ
 మందుఁ జేరెద రానంద మంద్య చపుడు.

భావము

ఏవరరణ్యము నందు అనగా (స్త్రీ)జనాక్షీర్ణముగాని ప్రదేశము నందు నివసించుచు నింద్రియ చాపల్యమును జయించి తమయాశ్రమ కర్మల ననుష్ఠించుచు, భిక్షాటన మొనరించుచు, తపస్సు శ్రద్ధలతో జీవితము సాగించు చుందురో లక్ష్మీ శాంతమనస్కులు, విద్వాంసులు నశించిన పుణ్యపాప కర్మలు గలవారై సూర్య ద్వారమార్గము అనగా అర్చిరాది మార్గము చేత అవ్యయుండును అమృతుండును, నగు హిరణ్యగర్భుండుండు సత్యతోకాదికమును బొందుదురు.

12వ మంత్రము

పరీత్యలోకాన్ కర్మచితాన్ బ్రహ్మణో
నిర్వేద మాయా న్నాన్యకృతః కృతేన
తద్విజ్ఞానార్దం సగురు మేవాభి గచ్ఛేత్
సమిత్యాణిః శ్రోత్రియం బ్రహ్మనిష్ఠం॥

గీ. అరయ కర్మ సంప్రాప్తంబులైన వివిధ
లోకములఁ బరీక్షించినఁ బ్రాకటముగ
నిత్యమగునది కర్మల సత్యముగను
పొందలేమని తెలియును బుధులకంత

గీ. పరగఁ గర్మలన్నియును నిష్ఫలములను చుఁ
దలచుచును ముముక్షువు పరతత్త్వమెఱుగ
శ్రోత్రియ బ్రహ్మనిష్ఠుఁడౌశుద్ధ చరితు
భక్తజేరవలయు సమిత్యాణి యగుచు.

భావము

కర్మలానరించుటచే లభించెడి లోకాలను పరీక్షించిన పిదప నిత్యమైనది కర్మల ద్వారా పొందఁబడునది కాదని ముముక్షువు కర్మల పై నైరాశ్యమును బొందవలయును. పరతత్త్వమును దెలిసికొనుట కతడు సమిధులను జేతఁబట్టుకొని శ్రోత్రియ బ్రహ్మనిష్ఠుడైన అచార్యనిమాత్రమే సమీపించి ఆశ్రయించవలయును. సమిధలను జేతఁబట్టుకొని నైరాగ్యసంపన్నుడై తత్త్వవిజ్ఞానార్దియై వచ్చిన

4. శిష్యునికి గురువు బ్రహ్మ విజ్ఞానోపదేశ మొనరించవలయునని అంగిరస మహర్షి తెలియఁ జేసెను.

13వ మంత్రము

తస్మై స విద్వానుస సన్నాయ సమ్యక్
 ప్రశాంత చిత్తాయ శమన్వితాయ
 యేనాక్షరం పురుషం వేద సత్యం
 ప్రోవాచ తాం తత్త్వతో బ్రహ్మవిద్యాం॥
 గీ. బ్రహ్మవిదుడగు నా గురువర్యుడంత
 శమదమాన్వితుఁబరిశుద్ధు శాంత చిత్తు
 భక్తేశాస్త్రాక్త రీతిని వచ్చినట్టి
 శిష్యునకు బ్రహ్మ విద్యను జెప్పవలయు.

భావము

ఆ విధముగా శాస్త్రోక్తమైన విశిష్ట సత్యం ప్రదాయానుసారముగా గురూపసదన
 మొనర్చినవాడును, బ్రశాంత చిత్తుఁడును శమాన్వితుఁడును నగు శిష్యునకు బ్రహ్మవిదుడైన
 రువు సత్యస్వరూపము, అక్షర విద్యయైన బ్రహ్మవిద్యను బోధింపవలయును.

ఇది ప్రథమ ముండకములో ద్వితీయ ఖండము
 ద్వితీయ ముండకము

ప్రథమ ఖండము

తదేతత్ సత్యం యథా సదీప్తాత్
 విస్ఫులింగాః సహస్రశః ప్రభవంతె
 తథాక్షరాద్ వివిధాః సౌమ్యభావాః
 ప్రజాయంతే తత్ర చైవాసి యన్తి॥
 సీ. సత్యమో విషయంబు సౌమ్యుడో వినుమయ్య
 పరమార్థమియ్యది భవ్యమతము

సందీప్త పావక జ్వాలల జనియించి
 విస్ఫులింగంబులు వేనవేలు
 ప్రస్ఫుటంబుగ నగ్నితత్త్వంబుతో నొప్పి
 పై కెగిసి మరలఁబడెడి రీతి నక్షర బ్రహ్మంబు
 నందుండి నిత్యంబు భువిలోన జీవులు పుట్టుచుండు.

గీ. అక్షర బ్రహ్మముందునే యలరు చుండు
 జీవులందు జీవత్త్వము చెలగిపోవ
 నవియె బ్రహ్మమునందైక్య మందుఁదిరిగి
 సత్యమక్షర తత్త్వంబు జగతిఁజూడ

భావము

ఓ సౌమ్యుడా! ఇదియే సత్యము బాగుగా మఁడుచున్న అగ్నిహోత్రమునుండి,
 సమానమయిన రూపములు గల అగ్నికణములు వేలకొలది ఏ విధముగా జనించునో అదే విధముగా
 నక్షర పరబ్రహ్మము నుండి నా విధములగు జీవులు ఉద్భవించుచున్నవి, మరల నాయక్షరమగు
 పరబ్రహ్మము నందే లీనమగు చున్నవి. .

2 వ మంత్రము

దివ్యోహ మార్తః పురుషః
 స బాహ్యభ్యంతరోహ్యజః
 అప్రాణోవ్యామనాః శుభ్రో
 హ్యాక్షరాత్ పరతః పరః

గీ. బాహ్యమందున మరియు నభ్యంతరమున
 నుండి యక్షరొత్తమై యుండునదియు
 స్వప్రకాశంబు శుద్ధమప్రాణ మజము
 మనము రూపము లేకయే మహిత
 పురుషఁడంతట నిండి తాఁబొసగుచుండు

భావము

ఈ యక్షర స్వరూపుడు దివ్యుడు. దివ్యుడనగా స్వయముగాఁ బ్రకాశించువాడు, అమూర్తుఁడు అనగా సర్వవిధమూర్తిరహితుఁడు, పురుషుఁడు. పురుషుడనగా పూర్ణుఁడు లేక హృదయగుహయందు నివసించువాడు బాహ్యభ్యంతరములతోఁజేరి యుండువాడు, అజుఁడు అనగా పుట్టుకలేనివాడు, అజుఁడు, అజరుఁడు అవుతుఁడు, అక్షయుఁడు, ధ్రువుఁడు, అభయుఁడు, దేహోద్యుపాధి దృష్టిగల వారలకు నవిద్యావశమున స ప్రాణుఁడుగఁ గనఁబడినను పరమార్థ దృష్టిగల వారికి అప్రాణుఁడుగ అనగా క్రియాశక్తి భేదముగు చలనాత్మక వాయువు లేనివానిగాఁ గనిపించును. అనేక విధ జ్ఞానశక్తి భేదములు గలదియు, సకలృచికల్పాద్యాత్మకమును నగు మనశ్చలము లేనివాడు, ఇట్లుపాధి భేదమును నిషేధించుట చేత అధ్యయుఁడును, అందువలననే శుభ్రుఁడును, సర్వకార్యకారణ బీజముగా గ నంబడుచున్న నామబీజోపాధి లక్షిత స్వరూపము కంటే వేఱయిన వాడును అనగా నిరుపాధికుఁడని యర్థము.

3 వ మంత్రము

ఏతస్మాజ్జాయతే ప్రాణో మనః సర్వేంద్రి ఖం యాణీన

ఖం వాయుర్ద్యోతి రాసః యాణీచ పృథివీ విశ్వస్య ధారిణీ॥ 3

గీ. అట్టి శుద్ధచైతన్యంబు నందుఁబుట్టు
వరుస సర్వేంద్రియంబులు ప్రాణమరయ
మనము పంచభూతంబులు ననగ భూమి
నీరు నగ్ని వాయువు నింగి తెలియ.

భావము

ఈ పరమ పురుషుని నుండి అవిద్యా విషయ వికార భూతమును, అన్యతాత్మకమును, నగు ప్రాణము పుట్టుచున్నది. మనస్సును, సర్వేంద్రియములును, ఇంద్రియ విషయములను బుట్టుచున్నది. శరీరోత్పత్తికిఁగారణ భూతమగు ఆకాశము, అనఘాస్రవాహాది భేదములు గల వాయువు అగ్ని, జలము. ప్రపంచము సంతటిని ధరించు పృథివియుఁబుట్టెను. ఆకాశమునకు శబ్దగుణము, వాయువునకు శబ్దస్పర్శ గుణములు, అగ్నికి శబ్ద, స్పర్శ, రూప, గుణములు, జలమునకు శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రసగుణములు, పృథివికి శబ్దస్పర్శ, రూప, రస, గంధగుణములున్నవి.

4 వ మంత్రము

అగ్నిర్మూర్తా చక్షుషీ చంద్రసూర్యా
దిశః శ్రోత్రవాగ్ విప్రతాళవేదాః
వాయుః ప్రాణోహృదయం విశ్వసున్య
పద్భ్యాం పృథివీ హేష సర్వభూతాంత రాత్మా॥

4

- సీ. ఆశుద్ధ చైతన్యమంతటి కాధార
మది విశ్వరూపమై యలరు చుండు
నా విరాడ్రూపమే యంతయు మూర్తంబు దేవలోకంబు సందీప్త
మగుచు సూర్యచంద్రులు చూడ సొంపైన నేత్రముల్ దిక్కులు
చెవులగు తెఱచియున్న
నోరగు వేదముల్ మారుతం బాయువు
విశ్వంబు హృదయంబు విలసితముగ
- గీ. పాదముల నుండి జనియించె వసుధ యంత
సకల భూతాంత రాత్మయీ సర్వయంత మదియ
ర్మాప్తమద్భయ సత్తా స్వరూప మదియె
అక్షరవరబ్రహ్మంబును నధిగమించు.

భాషము

ఈ విరాట్పురుషునకు ద్యులోకమే శిరస్సు. సూర్యచంద్రులే నేత్రములు, దిక్కులే శ్రోత్రములు, వేదములే తెఱచియున్న నోళ్ళు. వాయువే ప్రాణము, జగత్తంతయు హృదయము, ఆమహాపురుషుని పాదములనుండి భూమి పుట్టినది. ఈ దేవుడే సర్వభూతములకు అంతరాత్మయగుచున్నాడు. ఇతడే సర్వభూతముల యందు ద్రష్టయు శ్రోతయు, మంతయు, విజ్ఞాతయునై యున్నాడు.

5 వ మంత్రము

తస్మాదగ్నిః సమిదో యన్యే సూర్యః
సోమాత్ పర్జన్యః ఓషదయః పృథివ్యాం
పుమాన్ రేతః సించతి యోషితాయాం

బహ్మీప్రజాః పురుషాత్ సంప్రసూతాః

సీ. సూర్యుడు సమిధగా శోభిల్లు దేవలోకము దొలియగ్నియై క్రాలు చుండు
సురలోకమందున శోభిల్లు చంద్రుని కతమున వర్షమేఘములు గలిగె
నిది ద్వితీయాగ్నిగా నింపెనలారును వర్షింప మేఘముల్ వసుధపైన
తరువులు నోషధుల్ పెరుగుఁ ద్వితీయాగ్నియ్యై నవిధర నావోర మయ్యె

గీ. బురుషులకు జతుర్ధాగ్నియౌ భవిన మిగుల
తరుణియందు య బురుషుడు రేతస్సునుంచ
పంచమాగ్నియై మహానిది పరిధవిల్లు
ప్రభవమందును దానిచే బ్రాణితోటి.

భావము

సూర్యనిచేత ద్యులోకము ప్రకాశింపజేయఁబడుచున్నదను విషయమును ప్రసిద్ధమేకదా!
దేవలోకమనెడి అగ్నికి సూర్యుడు సమిధమైనాడు. ఆద్యులోకాగ్ని నుండి జనించిన సోముని వల్ల
నుండి వర్షస్కందను ద్వితీయాగ్ని పుట్టుచున్నది. ఆ వర్షస్కాగ్ని వలన భూమియందు ఓషధులను
మూడువయ్యి పుట్టుచున్నది. పురుషాగ్నియందు హుతమునరింపఁబడిన ఓషధులనుండి పురుషాగ్ని,
ఓషధుల నుండి పరిణమించిన రేతస్సును యోశిత్రను అగ్నియందుంచు చున్నాడు. అనగ ఆ
పురుషుడు స్త్రీయందు రేతఃపాతము చేస్తాడు. దానినుండి ఎన్నో జీవులు పరమ పురుషుని నుండి
ఉద్భవించుచున్నవి.

6 వ మంత్రము

తస్త్రాద్యుచః సామ యజాంపి దీక్షా

యజ్ఞాశ్చ సర్వే క్రతవో దక్షిణాశ్చ

సంవత్సరశ్చ యజమానశ్చలోకాః

సోమో యిత్రవవతే యిత్ర సూర్యః ॥

గీ. భువిలోన జీవులు పుట్టినంతసే చతుర్విధ ఫలపురుషార్థ విమల సిద్ధి
గూర్చంగ వేదముక్కులు సామగానముల్ సద్యజస్సులును దీక్షలు గ్రమాన
యజ్ఞముల్ గ్రతువులు యజ్ఞదక్షిణలు వర్షములు కర్మలు శుభ్రవతములెల్ల
యజ్ఞములోనరింప యజమానియందుండి క్రమముగా బుట్టిజగత్తుపాడమె

గీ. పగటి కాలము నందున భాస్కరుండు
రాత్రివేళల జంద్రుండు రమ్మలితి
వెలుగులను నింపి జగముల వెలుగ జేసి
సత్త్వవిశ్రముఁ జేయఁగ జక్కగాను.

భావము

ఆ పరమ పురుషుని నుండి వేదముక్కులు సామగానములు, యజుస్సులు, స్రతదీక్షలు, అగ్నిహోత్రాది సకల యజ్ఞములు, క్రతువులు, యజ్ఞదక్షిణలు, యజ్ఞసమయము, కర్మాంగకాలము, కర్తయగు యజమాని, సూర్యచంద్రులు, పునీతం చేయులోకాలు జనించినవి.

7 వ మంత్రము

తస్మాచ్చ దేవా బహుధా సంప్రసూతాః

సోద్యా మనుష్యాః పశవో వ యాంసి

ప్రాణాపానా బ్రహ్మాయ వా తపశ్చ

శ్రద్ధా సత్యం బ్రహ్మచర్యం విభిక్తే || 7

గీ

శుద్ధ చైతన్యమున నుండి సురలు సాధ్యు

లవని మానవుల్ పశు పక్షులన్ని మలియు

వడ్లు, యవలు ప్రాణాపాన వాయువులును

దపము శ్రద్ధయు విధులు సత్యంబు బ్రహ్మ

చర్యము జనియించినవి ప్రశస్తముగను.

భావము

ఆ పరమ పురుషుని నుండియే కర్మాంగ భూతులగు దేవతలు, వసురుద్రాదిత్యాద్యనేక గణభేదముల చేత బహువిధములుగా జన్మించిరి. సాధ్యులను దేవతాగణవిశేషములు, కర్మాధి కృతులగు మనుష్యులు, గ్రామ్యారణ్య భేదములు గల పశువులును, పక్షులును, ప్రాణాపానములును, హవిస్సున కువయోగపడు వ్రీహయవధాన్యములును పురుషసంస్కార లక్షణమును, తపస్సు, శ్రద్ధ, సత్యము బ్రహ్మచర్యము, విధులు, అన్నియును జనించినవి.

8 వ మంత్రము

సప్తప్రాణాః ప్రభవన్తి తస్మాత్

సప్తార్చిషః సమిధః సప్తహోమాః

సప్త ఇమేలోకా యేషు చరన్తి ప్రాణా

గుహేశయా నిహితాః సప్తసప్త|| 8

- గీ. శుద్ధచైతన్యమున నుండి శుభకరముగ
రెండు వీనులు నేత్రముల్ రెండు మరియు
నాసికారంధ్రముల్ రెండనంగ నోరు
పుట్టినవల సప్తప్రాణములు గ్రమాన
- గీ అరయ సప్తేంద్రియంబుల నందునుండి
జననమందు సప్తజ్ఞాన లనగ జగతి
సప్తసమిధలు హోమముల్ సప్త సంఖ్య
నమరి హృద్గహలోన లోకాళ విడు
పుట్టినవి ప్రాణశక్తులు మునుజరింప

భావము

ఆపరమ బ్రహ్మమునుండి రెండు నేత్రములు, రెండు కర్ణములు, రెండు నాసికారంధ్రములు, ముఖములను సప్తప్రాణములు, ఆయా యింద్రియములకు సహజమయిన స్వవిషయములను, ప్రకాశింపజేయుటయందు సప్తజ్ఞానమును, ఆయా యింద్రియ విషయములను సప్తసమిత్తులు, ఆయా విషయజ్ఞానములను సప్తహోమములు, నిద్రాకాలమున హృదయపుండరీకమును గుహ నివసించి యుండునట్టి ప్రాణములు, ప్రాణాపానాది కృత్యముల నిర్వర్తించుటకు కన్నులు మున్నగు గోళముల నాశ్రయించుచున్నవో అట్టి యింద్రియ గోళములు పుట్టుచున్నవి.

9వ మంత్రము

- అతః సముద్రా గిరయశ్చ సర్వే ౭
స్థితీ స్త్యందంతే సిందవః సర్వరూపాః
అతశ్చ సర్వాః పిషధయో రసశ్చ
యేనైష భూతైస్త్రివృతే హ్యంతరాత్మా ॥౭॥
- గీ సాగరములన్ని గిరులన్ని సాగిపారు
నేరులందుండి పుట్టిన వెల్ల మరియు
నూల నూ.
పంచభూతంబులావరింపంగ నొప్పు
రసములోషధుల్ పోషింప బ్రభవమందె.

భావము

ఈ పరమపురుషుని నుండియే క్షీరాది సప్తసముద్రములును, హిమవదాది పర్వతములును, పుట్టుచున్నవి. ఈ పరమ పురుషుని నుండియే గంగాది సకల నదులు నానా విధరూపములతోఁ బ్రవహించుచున్నవి. సూక్ష్మశరీరము పంచభూతముల చేత ఆవరించబడినది. పంచభూతములు ఓషధుల యొక్క రసాదుల చేతఁ బోషింపఁ బడుచున్నవి. ఆ ఓషధులు గూడా ఆ పరమ పురుషుని నుండియే ప్రభవించినవి.

10 వ మంత్రము

పురుష ఏ వేదం విశ్వం కర్త

తపో బ్రహ్మవరామృతం

ఏతద్వేదేద నిహితం గుహాయాం

సో విద్యా గ్రంథిం వికిరతీహ సౌమ్య! || ౧

గీ. సౌమ్య! కర్త తపస్సు విశ్వంబు నంత

పురుషు డే యుత్తమంబు సంపూజ్యమమృత

మయిన బ్రహ్మమే హృదయ గుహంతరమున

నిండియున్నదని ఎరుంగ నిశ్చయముగ

మొదట నిందె యజ్ఞానపు ముడులు దొలుగు.

భావము

ప్రియదర్శనుడనగు ఓశేనకా! ఈ ప్రపంచమంతయు పరమ పురుషుడే అగ్నిహోత్రాది రూపమగు కర్మయును జ్ఞానమును పురుషుడే, ఎవడు సకల ప్రాణుల యొక్క హృదయ గుహయందున్న వానిగా బ్రహ్మము నెరుగు చున్నాడో, వాడు పీటముడివలె దృఢముగా నున్న అవిద్యా వాస నారూపమయిన హృదయ గ్రంథిని బ్రతికియుండగనే, ఈ శరీరమునందే ఛేదించు కొనుచున్నాడు.

ఇది ద్వితీయ ముండకములో ప్రథమ ఖండము.

ద్వితీయ ముండకము ద్వితీయ ఖండము

1 వ మంత్రము

ఆవిః సన్నిహితం గుహోచరం నామ

మహాత్ పదమత్రైతత్ సమర్చితం

ఏజత్ ప్రాణన్నిమిషచ్ఛయదేత జ్ఞానథ సదన

ద్వరేణ్యం పరం విజ్ఞానాత్ యద్వరిష్టం ప్రజానాం ||

- సీ. భవ్యంబును బ్రకాశవంతంబు సన్నిహితంబును హృద్గుహోంతర చరంబు
నొ బ్రహ్మమాధార మన్నింటికీని గదలాడునవియు,
రెప్పలార్చునవియు శ్వాసించునవి యన్ని, సకల ప్రపంచంబు
బ్రహ్మంబు నందునే వఱలు చుండుస్థూల సూక్ష్మంబులు శోభిల్లు దానొచు
నారాధ్యమై యొప్పచలరు చుండు
- గీ. ప్రాణులన్నింట శ్రేష్ఠమై ప్రభుతమగుచు
జ్ఞానమునకతీతం బొచుఁగానుపించు
నట్టి చైతన్యము నెరుగుమయ్య! నీవు
బ్రహ్మమెరుగంగ బ్రహ్మమై పరిఢవిల్లు.

భావము

ప్రకాశస్వరూపమును, తిర్యగాది సకల విధ ప్రాణుల యొక్క హృదయమునందు దర్శన,
శ్రవణ, మనన, విజ్ఞానాది ఉపాధి ధర్మముల చేత ప్రకాశించుచున్నదో ఆ బ్రహ్మము బుద్ధి
గుహాయందుండునదిగాను, ప్రఖ్యాతి వహించినదియు, అన్నింటి కంటె గొప్పది యగుట చేత
మహాత్మని చెప్పఁబడునదియు, సకల పదార్థములకు ఆస్పదమగుటచేత పదమని చెప్పఁబడుచున్నది.
రథచక్ర నాభియందు బండి అకుల వలె యీ బ్రహ్మమునందే జగత్తంతయు నలగ్నమై యున్నది.
చలించు పశు పక్ష్యాదులును, ప్రాణిసానములు గల మనుష్యులు, పశువులును, నిమేషాది
క్రియలొనర్చునట్టి ప్రాణిజాతము బ్రహ్మమునందే సమర్పితమై యున్నవి. అట్టి సర్వాస్పదమగు
బ్రహ్మమును తెలుసుకొనుడు. దీనిని మూర్తామూర్తములును, స్థూలసూక్ష్మములునగు
సదసత్స్వరూపముగా నెరుగుడు. నిత్యమగుట చేత వరోన్యమని చెప్పఁబడు చున్నది. లౌకిక
విజ్ఞానమునకు గోచరముగానిది. శ్రేష్ఠములైన సర్వపదార్థముల లోపల సర్వదోషరహితమగుట చేత
బ్రహ్మము పరిష్కమని చెప్పఁబడును. అట్టి బ్రహ్మము నెరుంగుము.

2. వ మంత్రము

యదర్చిమత్ యదణభ్యోఽజచ
యన్మింల్లోకా నిహితా లోకినశ్చ
తదేతదక్షరం బ్రహ్మసే ప్రాణస్తదు వాఙ్మనః
తదేతత్ సత్యం తదమృతం తత్ వేదవ్యం విద్ధి || 2

- గీ. అరుహగ c బ్రహ్మశవంతంబు నణువు కన్న
నభిక సూక్ష్మాతి సూక్ష్మంబు నైన నదియె
అక్షర బ్రహ్మతత్త్వమో నదియె సకల
లోకములకు నివాసంబు లోకవాసు
లకును వాసంబు నయ్యదే ప్రకటముగను.
గీ. అదియె ప్రాణము వాక్కును నదియె మనము
సత్యమమృతత్త్వమయ్యది సౌమ్య! వినుము
అట్టి బ్రహ్మమెరుంగుమోయయ్య! నీవు
అత్త నెరిగిన యట్టివాడమరుఁ డగును.

భావము

ఏది ఆదిత్యాది కాంతి మత్పదార్థములన్నింటి కంటే ఎక్కువ కాంతిగలదియో ఏది అతి సూక్ష్మములగు అణువుల కంటే గూఢములైనదో స్థూలమైనవదార్థముల కంటే మిగుల స్థూలమైనదో దేనియందు భూమ్నాది చతుర్థశ లోకములును ఆలోకములందుండు చైతన్యాశ్రయములగు మనుష్యాది ప్రాణి సమూహములును ఉన్నారో అన్నింటికి సర్వాశ్రయమైనదియో నాశరహితమగు పరబ్రహ్మము అదియే ప్రాణము. అదియే వాక్కు, అదియే మనస్సు, అదియే యింద్రియ సముదాయ మగుచున్నది. ఆ అక్షర పరబ్రహ్మమే సత్యము. అదియే నాశనరహితమైనది దానినే నీవు గురిచూచి కొట్టవలయును. అనగా మనస్సును దానియందు సలగ్గుము చేయవలయును. అట్టి యక్షరము నెరుంగుము. దానియందు నీ చిత్తమును అగ్గుము చేయుము.

3. వ మంత్రము

ధనుర్మహీత్యా వనిషదం మహాస్త్రం
శరం హ్యపాసా నిశితం సంధయాత

ఆయమ్య తద్దావ గతేన చేతసా

లక్ష్మం తదేవాక్షరం సామ్య! విద్ధి !

- గీ. జెపనిషద మహాస్తంబు నందు కొనుచు
ధనువుగా గొని యెపు డుపాసనల చేత
నెసగువాడి యౌబాణంబు నెక్కుపెట్టి
మరియు బ్రహ్మభావన లగ్నమనము తోడ
- గీ. దాని సంభించి లాగుము తగిన నిష్ఠ
సరిగ దీనికి లక్ష్మమౌ స్థానపురయ
ప్రభుతమైన యక్షర పరబ్రహ్మమగును
సత్యమగు దీని దెలియుమో సామ్య! నీవు.

భావము

సామ్యుడా! ఉపనిషత్తులకు సంబంధించినట్టిదియు, గొప్పదియునగు ధనుస్సును జేతబట్టుకొని, నిత్యోపాసన చేడబునెక్కిన చిత్తమనెడి బాణమును, దాని యందుఁజేర్చుము. ఆ చిత్తమును వివిధ విషయములనుండి మరలించి బ్రహ్మభావనయందే లగ్నమైన దిగాఁజేసి లక్ష్మమగు అక్షరపర బ్రహ్మమును గొట్టవలయును.

4. వ మంత్రము

ప్రణవోధనుః శరోహ్యేత్తా బ్రహ్మతల్లక్ష్మ ముచ్చతే
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్ తత్త్వయోభవేత్ ॥4

- గీ. ప్రణవమే ధనువాత్మయే బాణమగును.
బ్రహ్మయే లక్ష్మమౌను స్థిరంబునైన
చిత్తమున దాని ఛేదించ జేరి అత్త
బ్రహ్మమున నైక్యమై పోవు ప్రాజ్ఞ! వినము.

భావము

ఓంకారమే విల్లు ఆత్మయే బాణము బ్రహ్మమే దానికి లక్ష్మస్థానము. స్థిరచిత్తముతో నాలక్ష్మమును ఛేదించవలయును. బాణము లక్ష్మమును ఛేదించి ఆ స్వరూపముతో నేకమగునట్లు బ్రహ్మమున నైక్యమై పోవలయును. ఓంకారమును ధ్యానించువాడు ఓంకార స్వరూపమే కాఁగలడు. చక్కగా నెక్కుపెట్టిన బాణము లక్ష్మస్థానమును జేరినట్లు సక్రమముగా బ్రణవ ధ్యానము జరిగినచో జీవాత్మ పరమాత్మతో నైక్యమగును.

5వ మంత్రము

యస్మిన్ ద్యౌః పృథివీ చాంతరిక్షమోతం

మనః సహస్రైశ్చ సర్వైః

తమే వైకం జానథ ఆత్మన మన్యా

వాచో విముష్టాధా మృతస్త్విష సేతుః

- గీ. భువియు నాకాశమును మధ్యపాసగు నట్టి
అంతరిక్షంబు, ప్రాణంబులా మనంబు
నరయ నెందల్లుకొనియుండునదియె యాత్మ
చెలగి యమృతత్వమునకది సేతు వగును
వ్యర్థమగు పల్కులను నీవు వదలుమింక.

భావము

దేనియందు భూమ్యాకాశములు, వాటి మధ్యనున్న అంతరిక్షము, మనస్సు, పంచప్రాణములు, అల్లుకొని యుండునో, అదియే యాత్మయని యెరుంగుము. అమృతత్వమున కదియే సేతువు. వ్యర్థప్రసంగములను వదలి పెట్టుము.

6 వ మంత్రము

అరా ఇవరథనాభౌ సంహతా యత్ర నాడ్యః

న ఏషో ౭ స్తశ్చరతే బహుధా జాయమాహః

ఓమిత్యేవం ధ్యాయథ ఆత్మనం

స్వప్తి వః పారాయ తమసః పరస్రాత్||౭

- గీ. అరయ రథచక్రమందున నాకులన్ని
యిరుసు జేరి యుండెడి రీతినెల్లనాడు
లాహృదయ మందు గలియు నందాత్మ యెప్పుడు
బహువిధంబుల జరియించు బ్రభత మగుచు.

- గీ. అట్టి యాత్మయే యొంకార మంచునెంచి
ధ్యాన మొనరించుడీ! మీరు తద్యమిదియె
అంధకారంబు నంతటి నధిగమించి
పారమును జేర మీకిక స్వప్తియగుత.

భావము

రథపక్రములోని యాకులన్నియు నిరుసును జేరియున్నవిధముగా నాడులన్నియు హృదయ స్థానమునఁ గలసిపోవును. ఆహృదయములో నాత్మ అనేక విధములుగాఁ జరించు చుండును. ఆయాత్మనే యోంకారముగా ధ్యానించుడు. అంధకారమున నధిగమించి పారము చేరుటలో మీకు శుభములు కలుగుగాక!

(7. వ మంత్రము)

యః సర్వజ్ఞః సర్వవిద్యస్యైష మహిమాభువిః

దివ్యే బ్రహ్మపురే హ్యేష హ్యోమ్యాత్మా ప్రతిష్ఠితః

మనోమయః ప్రాణశరీర నేతా

ప్రతిష్ఠితోఽన్నే హృదయం సన్నిధాయ

తద్విజ్ఞానేన పరిపశ్యంతి భీరాః

ఆనందరూప మమృతం యద్విభాతి॥7

- సీ. బ్రహ్మాండ మంతయు బ్రహ్మాంబు సత్యంబు సర్వజ్ఞ డాతండు సర్వవిదుఁడు జగములందంతట సాక్షాత్కరించెడి ప్రతిదియు వానివైభవము చూడ ప్రాణశరీరాభివతి యతండా మనోవస్త్రంబు ధరించి ప్రాభవమున నా హృదయాకాశమందున దివ్యమౌ బ్రహ్మపురి స్థిరత పరిధవిల్లు.
- గీ. హృదయమున నిల్చి తనువు నందెల్ల నుండు
భాసురానంద సుస్వరూపంబునైన
దివ్యమమృత తత్త్వంబున భీరపురుషు
లరయఁ గలరు బ్రహ్మజ్ఞానుమంత బొంది.

భావము

బ్రహ్మాండమంతయు సత్యమగు బ్రహ్మస్వరూపమే. అతడు సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వవిదుఁడు, జగత్తు నందు గోచరించున దంతయు వానివైభవమే. ప్రాణశరీరముల కధిపతియై మనోవస్త్రమును ధరించి హృదయాకాశములోని తేజోవంతమగు బ్రహ్మపురిలో నతడు స్థిరముగా నున్నాడు. హృదయమునఁ బ్రతిష్ఠితుడై శరీరమందంతట వసించును. భీరపురుషులు బ్రహ్మజ్ఞానమును బొంది ఆనంద స్వరూపమైన అమృతత్త్వమును దర్శించెదరు.

8 వ మంత్రము

భిద్యతే హృదయ గ్రంథిః
 భిద్యంతే సర్వసంశయాః
 క్షీయంతే చాస్య కర్మాణి
 తస్మిన్ దృష్టే పరావరే॥౮

గీ. కార్యకారణములఁజూడ గ్రహుత దొలగు
 నంత హృదయగ్రంథి తెలియ నాత్మగతిని
 నందియములన్ని నశియించు శాశ్వతముగ
 కర్మలన్నియు క్షీణించు మర్త మెరుగ.

భావము

హెచ్చుతగ్గులగు కార్యకారణములను జూచినంతనే అజ్ఞానపు ముడి వీడిపోవును
 సందేహములన్నియు నశించి పోవును. కర్మలన్నియు క్షీణించును.

9 వ మంత్రము

హిరణ్మయే పరేకోశే విరజం బ్రహ్మనిష్కలం
 తచ్చుభ్రం జ్యోతిషాం జ్యోతిః తద్వదాత్మవిదో విదుః॥౯
 గీ. నిర్దలంబును, శుభ్రంబు నిష్కలంబు
 జ్యోతులకు జ్యోతి బ్రహ్మంబు శుద్ధమైన
 పరహిరణ్మయ కోశమందరయ నుండు
 నాత్మవిదులెరింగిరిది సత్త్వంబుగాను

భావము

నిర్మలమైనది, నిష్కల్మషమైనది, పరిశుభ్రమైనది, జ్యోతులకు జ్యోతియగు బ్రహ్మము,
 నిగూఢమైన, హిరణ్మయ కోశమునందు నుండునని ఆత్మవిదులు తెలుసుకొనిరి.

10 వ మంత్రము

నతత్ర సూర్యోభాతి నచంద్రతారకః

నే మా విద్యతో భాంతి కుతో ఓయసుగ్నిః
తమేవ భాంత మనుభాతి సర్వం
తస్యభాసా సర్వమిదం విభాతి॥

గీ. సూర్యచంద్రులు తారకల్ చూడ మెరుపు
లచట వెలుగుల గీయవా యగ్ని మాట
యింక జెప్పగా నేల? అందేల వెలుగు
జగతి సతతంబు తత్త్వకాశంబు వలన.

భావము

అచట సూర్యుడు ప్రకాశించడు, చంద్రుడు ప్రకాశించడు, తారకలు వెలుగుల నీయపు-మెరుపులు ప్రకాశించవు. ఇక అగ్నిమాట చెప్పనేల? అలని ప్రకాశముననుసరించియే సమస్తము ప్రకాశించును. ఈ ప్రపంచమంతయు వాని వెలుగుల చేతనే వెలుగు చున్నది.

11వ మంత్రము

బ్రహ్మై వేద మమృతం పురస్తాద్ బ్రహ్మీ
పశ్చాత్ బ్రహ్మ దక్షిణతశ్చోత్తరేణ
అధశ్చోర్ధ్వం చ ప్రసృతం
బ్రహ్మై వేదం విశ్వమిదం వలిష్ఠం॥

గీ. అమృతమయమైన బ్రహ్మమే అంత జూడ
ముందు బ్రహ్మము వెనుక నాక్రింద పైన
బ్రహ్మమే కుడి ఎడమల బ్రహ్మమగును
శ్రేష్ఠమగు బ్రహ్మమంతట జెలగి యుండు.

భావము

ఇదంతయు నమృతమయమగు బ్రహ్మమే యగును. ముందు బ్రహ్మము. వెనుక బ్రహ్మము. క్రింద, పైన, కుడి ఎడమల సర్వత్ర బ్రహ్మమే వ్యాపించియున్నది.

ఇది ద్వితీయ ముండకమున ద్వితీయ ఖండము.

తృతీయ ముండకము

ప్రథమ ఖండము

1. వ మంత్రము

ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా
సమానం వృక్షం పరిషస్య జాతే
తయోరన్యః పిష్టలం స్వాద్వత్త్వ
సశ్శన్న్యో అభి చా క శీతి॥
సతత సహవాస మొనరించు సఖులు హితులు
రెండు వృక్షులు వసియించు చుండు నొక్క
పొదవము పైన నాసక్తి బండ్లు దినుచు
నొకటి యుండగఁజూచు మరొకటిదాని.

భావము

సాచిన భారతీయ మహర్షుల మేధాశక్తికి గమనీయ కవితా చాతుర్యమునకీ మంత్రము చక్కని తార్కాణము. జీవాత్మ, పరమాత్మల నిజస్వరూపము నత్యద్భుతమగు రీతిలో విశద పఱచుచున్నది. ఎల్లప్పుడు కలసియుండు స్నేహితులైన పక్షులు రెండునొకే చెట్టుపైఁ గూర్చొని యున్నవి. అందొకటి చెట్టుపండ్లను దినుచుండగా మరొకటి ఏమియును దినక దానినిఁ జూచి ఆనందించుచున్నది.

2 వ మంత్రము

సమానే వృక్షే పురుషో నిమగ్నోఽ
నీశయా శోచతి ముహ్యమానః
జుష్టం యదా పశ్యత్యన్య మీశమన్య
మహిమానమితి వీతశోకః ॥౭

గీ. ఇటుల నొక చెట్టునే యాశ్రయించి యున్న
పక్షులందున్న జీవాత్మ పక్షి యొకటి.
[ఖాంతి నజ్ఞానమున ముగ్ధుల పరితపించు
తన యశక్తత మీసత దలచు చెవుడు.

గీ తరువు పైనుండి పండ్లను దగుల కుండ
తనను వీడ్చించి ముదమందు ననఘుఁ బూజు
బ్రభుని బరమాత్మ వాని వైభవముఁ జూడ
దానికంతనే శోక మంతయును బోవు

భావము

ఈ విధముగా నొకే చెట్టునాశ్రయించి యున్న రెండు పక్షులలో నొకడైన జీవాత్మ అజ్ఞానము చేత భ్రాంతిఁజెంది తన యశక్తతకుఁ బరితపించుచున్నది. తరువుపై ఫలములఁ దగులక ముదమందు పూజార్హమును ప్రభువునకు పరమాత్మను దాని వైభవమును జూచినంతనే దాని దుఃఖమంతయుఁ దొలగిపోవును.

3 వ మంత్రము

యదాపశ్యః పశ్యతే రుక్ష వర్గం
కర్తార మీశం పురుషం బ్రహ్మయోనిం
తదా విద్వాన్ పుణ్యపాపే విదూయ
నిరంజనుః పరమం సామ్యము వైతి ౩

గీ విశ్వకర్తను బరమాత్మ విశ్వభర్త
బ్రహ్మయోనినిఁ బురుషు సువర్ణ వర్ణు
నరయు పరమర్షి పాపపుణ్యముల వదలి
అమల పరమ సమస్థితి నందు కొనును

భావము

విశ్వకర్తయును, విశ్వభర్తయును, స్వప్రకాశము గలవాడును, బ్రహ్మయోనియునగు పరమాత్మను దర్శించు ప్రజ్ఞావంతుడైన పరమర్షి నిర్మలమును సర్వోత్తమునైన సమస్థితినిఁ బొందును.

4 వ మంత్రము

ప్రాణోహ్యేషయః సర్వభూతైర్విభాతి
విజానన్ విద్వాన్ భవతే నాతివాదీ
అత్తక్రీడ అత్తరతిః క్రియావాన్
ఏష బ్రహ్మవిదాం హర్షః 4

గీ. ప్రాణులందునఁ బ్రాణమై క్రాలుచుండు
 బ్రహ్మ మెరిగినవా డతి వాది కాడు.
 విబుధుడై యాత్మగ్రీడించు వివిధ పుణ్య
 కర్మలాచరించుచు నగ్రగణ్యుడగును .

భావము

ప్రాణులన్నింటిలోఁ బ్రాణమై ప్రకాశించుచున్న బ్రహ్మము నెరిగినవాడు, స్వర్ణప్రసంగములు చేయు వదరుబోతుగాక నిజమైన విద్వాంసుడగును. అతడాత్మ యందే క్రీడించుచు రమించుచు, పుణ్యకర్మల నాచరించుచు బ్రహ్మవిదుల యందగ్రస్థానము వహించును.

5వ మంత్రము

సత్యేన లభ్యస్త పసౌ హ్యేష అత్త
 సమ్యగ్ జ్ఞానేన బ్రహ్మచర్యేణ నిత్యం
 అంతః శరీరే జ్యోతిర్దయోహి శుభో
 యం పశ్యంతి యతయః క్షీణ దోషాః ॥5

గీ. సత్యమునఁ దపంబున సరిగ జ్ఞాన
 మునను బ్రహ్మచర్యంబునఁ దనువునందె
 పాపరహితులు యతులెల్లఁ బాపనంబు
 నాత్మ జ్యోతి ర్క ంబును నరయఁగలరు.

భావము

పాపరహితులగు సన్యాసులు సత్యతపోజ్ఞాన బ్రహ్మచర్యుల చేత జ్యోతిర్మయము పరిశుద్ధమునైన ఆత్మను తమ దేహములోనే దర్శింతురు.

6 - వ మంత్రము

సత్యమేవ జయతే నాన్యతం
 సత్యేన పంథా వితతో దేవయానః
 యేనా క్రమన్తి ఋషయో వ్యభక్తామా
 యత్రతత్ సత్యస్య పరమం నిధానం ॥6

- గీ. సత్యమే జయించును గాద సత్యమెప్పుడు
సత్యమున దేవయానంబు సత్య సుపథ
మమరు నాప్తకాములగు మహర్షులెల్లఁ
బరమ పదముఁ జేరెదరు సత్పథము వలన.

భావము

సత్యమే జయించును, అసత్యము జయింపలేదు, సత్యము చేత దేవయానమేర్పడియున్నది
ఆప్తకాములైన మహర్షులీ సత్యమార్గము ద్వారా సత్యనిలయమైన పరంధామమును జేరెదరు.

7 - వ మంత్రము

బృహచ్చ తత్ దివ్యమచింత్య రూపం
సూక్ష్మాచ్చ తత్ సూక్ష్మతరం విభాతి
దూరాత్ సుదూరే తదిహంతి కేవ
చక్ష్మస్త్విష్టాచ నిహితం గుహాయాం

- గీ. బహువిశాలంబు దివ్యంబు బ్రహ్మమెప్పుడు
చూడ సూక్ష్మాతి సూక్ష్మంబు సురుచిరంబు
మరియు దూరాతి దూరంబు మహితమైన
యది యచింత్య రూపంబు దేహంబునందె
యలరు ఋషులు హృదయ గుహ నరయఁ గలరు.

భావము

బహు విస్తారమును చింతించుటకు వీలు కానిదియునగు బ్రహ్మము ప్రకాశించును. అది
సూక్ష్మాతి సూక్ష్మము, దూరాతి దూరమునై యున్నది. అది యిక్కడనే యీ శరీరము నందే
యున్నది. మహర్షులు హృదయ గుహలో నున్న దానిని యీ జన్మలోనే సాక్షాత్కారము చేసుకొందురు.

8 - వ మంత్రము

న చక్షుషా గృహ్యతే నాపి వాచా

నాన్యైర్దేవైస్తపసా తర్హణావా .

జ్ఞానప్రసాదేన విశుద్ధ సత్త్వస్తోతస్తు తం .

పశ్యతే నిష్కలం ధ్యాయమానః ॥౮

గీ. కనులు గనలేవు వాక్కులు వినుతి జేయ
జాల వాత్మను గ్రహింప జాల నింద్రి
యంబులు తపము కర్మలు వ్యక్తపఱువ
శక్తిహీనంబు లౌను నిజంబు సుమ్ము.

గీ. చెలగి జ్ఞాన ప్రసాదంబు చేత నతడు
తనిలి పరిశుద్ధ సత్త్వంజై అవయవాది
భేద వర్జితంబుగ నద్వితీక మొప్ప
ధ్యాన మొనరింపగా నాత్మ నరయంగలడు.

భావము

సాధకునకాత్మ తత్త్వము రూపరహితమగుట వలన నేత్రములఁ జేత గ్రహింపఁబడ
జాలదు. నామధేయరహితమగుట వలన వాక్కు చేత గ్రహింప శక్యముగాదు. ఇటులనే మిగిలిన
జ్ఞానేంద్రియముల చేతను, కర్మేంద్రియముల చేతను గూడా పొంద శక్యముగాదు. తపస్సుచేత సకల
ప్రాప్తి కలుగుట లోకశాస్త్రానుభవ సిద్ధమే అయినను ఆత్మతత్త్వము మాత్రము తపస్సు వలనఁ గూడా
పొంద సాధ్యముగాదు. వైదికములగు నగ్నిహోత్రాది కర్మల చేతఁ గూడా ఆత్మతత్త్వము
తెలిసికొనఁబడఁజాలదు. జ్ఞానప్రసాదము చేత నిర్మలాంతఃకరణము గలవాడై సకలావయవ
భేదవర్జితముగా, సత్కాది సాధనముల చేత నింద్రియంబుల ఇయించిన నేకాగ్ర చిత్తముతో ఆత్మను
ధ్యానమొనరించుచు నాయాత్మ తత్త్వము నవలోకింపఁగలడు.

9 - వ మంత్రము

ఓం ౭ జురాత్మా చేతసా వేదితవ్యో
యస్మిన్ ప్రాణః పంచభా సంచివేశ
ప్రాణైశ్చిత్తం సర్వమోతం ప్రజానాం
యస్మిన్ విచుద్ధే విభవ త్యేష ఆత్మా ॥౯

గీ. ఏ శరీరంబున నేర్పడ ముఖ్యమౌ
ప్రాణంబు ప్రాణమహిమ మనగఁ
మరియు వ్యాన ముదాన మతయ సమూహంబు

లన నైదు భేదాల నందు జేరు
 గట్టి శరీరంబు నందునే హృదయాబ్జ
 మందఱు రూపమై యాత్మ యలరు
 ఇంద్రియంబుల చేత నెల్లవేళల యందు
 చిత్తంబు వ్యాప్తమై చెలగుచుండు.

గీ. అట్టి చిత్తంబు నిర్మల మయిన పీదస
 నందు మిగులఁ బ్రకాశించు నాత్మకాన
 నిర్మలాంతః కరణము చే నిత్యమయిన
 నాత్మ నెరుగంగఁదగును సత్యంబుగాను.

భావము

ఏ శరీరము నందు ముఖ్యమగు ప్రాణవాయువు ప్రాణాపానవ్యానోదానసమానములను
 అయిదు భేదములతో ప్రవేశించియున్నదో, అట్టి యీ శరీరము నందే హృదయారవిందము
 నందాత్మ నెరుగవలయును. జీవుల యొక్క బుద్ధి ఇంద్రియ వ్యాపారముల చేత నెల్లప్పుడు
 వ్యాప్తమైయుండును. బుద్ధి నిర్మలమైనచో నాత్మయందుఁ బ్రకాశించును. ఇట్టి సూక్ష్మమయిన
 అత్యంతస్యమును విశుద్ధ జ్ఞానము చేతనే నిరుగవలయును.

10-వ మంత్రము

యం యం లోకం మనసా సంవిభాతి
 విశుద్ధసత్త్వః కామయతే యాంశ్చ కామాన్
 తం తం లోకం జయతే తాంశ్చ కామాం
 స్తస్మాదాత్మజ్ఞం హ్యర్థయేత్ భూతి కామః ॥
 పరిశుద్ధ సత్య సంవన్నఁడౌ జ్ఞాని, లో
 కంబు నేదైనను గాంక్ష సేయ
 బహువిధాభీష్టముల్ వాంఛింపఁ దనకైన
 మరియన్యులకునేని మనము నందు
 సిద్ధించు సత్యసంసిద్ధుఁడాత్మజ్ఞఁడౌ
 కతమున నవియన్ని క్షణము నందె
 ఐశ్వర్యకాములౌ నవనీ జనంబులు
 మహితాత్ముఁడౌవాని మహినిఁగొలిచి

గీ. భక్తి శుశ్రూషగావించి పరమ పురుష
తుల్యుడని నమ్మి మది నెమ్మి స్తుతులొనర్చ
నమ్మహోత్ముని సదనుగ్రహంబు వలన
నైహికాముష్మికార్థంబులన్ని కలుగు.

భావము

పరిశుద్ధుడుగు నంతఃకరణము గల జ్ఞాని తన మనస్సు చేత పితృ, దేవ, గంధర్వాది లోకములలో నేయే లోకమును దనకుఁగాని, యితరులకుఁగాని కావలయునని తలంచునో తనకుఁగాని యితరులకుఁగాని ఏయే విషయములు కావలయునని కోరునో, ఆత్మజ్ఞుఁడు సత్యసంకల్పుఁడు కావున అతడు కోరిన ఆయా లోకములు, అతడు కోరిన కోరికలు వెనువెంటనే సిద్ధించును. కావున నైశ్వర్యము నభిలషించు వారందరు ఆత్మజ్ఞానము చేత నిర్మలాంతఃకరణము గల బ్రహ్మవేత్తను పాదప్రక్షాలణశుశ్రూషా నమస్కారాది సత్కారముల చేత పూజింపవలయును. బ్రహ్మవేత్త పరమేశ్వరునితో సమానుఁడు. కావునఁ బరమేశ్వరునిఁ బూజించుట వలన మనుష్యులకుఁ బుణ్యమెట్లు కలుగునో అటులనే అమ్మహోత్ములఁ బూజించుట వలన పుణ్యమును అనమానించుట వలన నరకమును సంప్రాప్తించును.

ఇది తృతీయ ముండకమున
ప్రథమ ఖండము

తృతీయ ముండకము ద్వితీయ ఖండము

నవేదైతత్ పరమం బ్రహ్మధామ
యత్ర విశ్వం నిహితం భాతి శుభ్రం
ఉపాసతే పురుషం యే హ్యకామాస్తే
శుక్రమే తదతి తర్హతి భీరాః

- గీ. సకల సత్కామ ధామంబు, శాశ్వతంబు
సవ్యయంబు విశ్వాధారమగుచు వెలుగు
నట్టి యీ పరబ్రహ్మంబు నాత్మవేత్త
యగు మహాత్ముడైరుంగు సత్యంబు సున్ను!
- గీ. అట్టి ఆత్మజ్ఞుడైన మహాత్ము భక్తి
ధీరులెనగనిష్కాములై కోరి కొలువ
భువినిఁ బునర్జన్మంబుఁ బొందరెపుడు
ఆత్మనంతట దర్శించు నాత్మవిదుఁడు.

భావము

సకల కామములకు నాశ్రయ భూతమైనది, శాశ్వతమైనది, వ్యయముగానిది
విశ్వాధారమైనది, స్వస్వరూపముచేఁ బ్రకాశించునదియగు పరబ్రహ్మమును ఆత్మజ్ఞుని
తెలుసుకొనును. అట్టి ఆత్మజ్ఞునియగు మహాత్ముని నాశ్రయించి భక్తితో నిష్కాములై యుపాసించు
ముముక్షువులగు ధీమంతులు పునర్జన్మము నధిగమించెదరు. ఆత్మజ్ఞుని అంతట ఆత్మనే దర్శించును.

2 - వ మంత్రము

కామాన్ యః కామయతే మన్యమానః
సకామ భిర్జాయతే తత్ర తత్ర
పర్యాప్త కామస్య కృతాత్మ నస్తు
హ్నోవ సర్వే ప్రవిలీయంత్రి కామాః 2

- గీ. విషయముల సంస్మరించుచు విషయములను
బొందఁగోరెడి వాడిలఁ బుట్టుచుండు

మరలనక్కడక్కడను గామముల తోడ
జ్ఞాని పరమార్థ తత్త్వ విజ్ఞాన మహిమ
కామములు దీరు నశియించుఁగామ వితతి.

భావము

మోక్షము నందిచ్చు గలవానికిఁ గామ పరిత్యాగమే మోక్షమును బొందుటకు ముఖ్య సాధనము. ఎవడు దృష్టా దృష్టేష్ట విషయములకు సంబంధించిన కోరికలను గోరుచు నిరంతరము వితన కెట్లు సంప్రాప్తించునా యని ప్రార్థించుచుండునో వాడు ధర్మాధర్మములకు కారణభూతములయినట్టి కామములతో నాయా జన్మములను బొందుచున్నాడు. విషయ ప్రాప్తి నిమిత్తములగు కోరికలు ఏయే విషయములందు పురుషునిఁ బ్రేరేపించునో అట్టి విషయముల ననుభవించుటకుఁ దదను రూపమయిన శరీరము నొంది ఆయా ఫలయుల యొక్క యనుభవమును బొందుచున్నాడు. పరమార్థ తత్త్వ విజ్ఞానము వలన పర్యాప్తకాముఁడు, జ్ఞానము చేత బ్రహ్మ స్వరూపుడునునగు ఆత్మజ్ఞునకు మాత్రము యీ శరీరము నందే ధర్మాధర్మ ప్రవృత్తికి కారణభూతములగు కామములన్నియుఁ దీరును, మరియుఁ గోరికలు నశించుచున్నవి. కోరికలు కలుగుటకు హేతుభూతమయిన విషయేచ్ఛ నశించుటచేత కామములు జనింపవు.

3 - వ మంత్రము

నాయమాత్మ ప్రవచనేన లభ్యో
న మేధయా న బహునా శృతేన
యమేవైష వృణుతే తేన లభ్య
స్త్రైస్త్రైష ఆత్మ వివృణుతే తనుం స్వా॥ ౩

సీ. బహు వేదశాస్త్ర ప్రవచనంబుచేఁగాని
శిష్టమేధాశక్తి చేతఁగాని
వివిధ శాస్త్ర సంత్రవణంబుచేఁగాని
ఆత్మఁ బొందంగ శక్యంబు గాదు
మోక్షంబుఁ గాఁజీంచు పుణ్యాత్ముడైనట్టి
బుధుఁడెఱఁ బరమాత్ముఁ బొందఁగోరి
యంతర్ముఖుండయి యాపరమార్థయే
తానని యెంచి నిత్యంబుఁ దలచ
గీ. నంత నాత్మసాక్షాత్కారమందఁగలడు

తద్భరీయమౌనిచ్చ యాత్మస్వరూప
మెరుగఁజేయు నవిద్యను బరిహరించి
చెలగి యాత్మ రూపముఁ బ్రకాశింపఁజేయు.

భావము

ఆత్మతత్త్వము వేదశాస్త్రముల నధికముగాఁ జదువుట చేతఁబొందుటకు శక్యముగాదు. అటులనే చదివిన గ్రంథముల యొక్క అర్థమును మరువకుండా ధరించునట్టి మేధాశక్తిచేత వివిధశాస్త్రప్రణాళియు చేత కూడా ఆత్మతత్త్వము పొంద శక్యముగోడు - ముముక్షువగు విద్వాంసుఁడు ఏపరమాత్మను బొందవలయునని కోరునో అంతర్ముఖుఁడై పరమాత్మస్వరూపుడను నేనను అభేదాను సంధానము చేతనే యీ పరమాత్మ లభ్యమగును. ఎవరు హృదయపూర్వకముగా పొందుటకుఁ బ్రయత్నించునో అట్టి వానికి ఆత్మ తన స్వరూపమునుఁ దెలియఁజేయును.

4 - వ మంత్రము

- నాయమాత్మ బలహీనేన లభ్యో
నద ప్రమాదాత్ తపసో వాప్య లింగాత్
ఏ తైరుపాయైర్వృతతే యస్తు విద్వాం
స్తైస్త్వైవ అత్మ విశతే బ్రహ్మ ధామః 4
- సీ. సామర్థ్యహీనుఁడౌ జనునకాత్మ స్వరూ
పము పరికింప లభ్యంబు కాదు
భవబంధనంబులఁ బ్రాప్తించునట్టి ప్ర
మాదము చేత సంభవము గాదు
సన్యాస రహితమౌ జపమునఁ దపమున
నాత్మ పొందంగ శక్యంబుగాదు
సన్యాస సహిత ప్రశస్త బలాప్రమా
దంబులు తపము సాధనములనెడి.
- గీ. యీ యుపాయంబులను బూని యేబుధుండు
దీక్షతోడను గడు ప్రయత్నించుచుండు
నమ్మహాత్ముని సహిత జీవాత్మ క్రమతఁ
బ్రధితమైన బ్రహ్మ స్వరూపంబుఁ బొందు.

భావము

ఈ యాత్మ స్వరూపము సామర్థ్య హీనుఁ డగు జనునకు లభ్యమగునదా కాదు. దాదాపుత్రాదుల యందాసక్తి యను ప్రమాదము గల చిత్తచాంచల్యము గల వానిచేఁ బొంద శక్యమగునది కాదు. సన్యాస రహితమైన అత్మజ్ఞానము చేత పొంద శక్యము గాదు. ముముక్షువగు నే పండితుఁడు బల, అప్రమాద, సన్యాస జ్ఞానములను ఉపాయముల చేత ఆత్మను బొందుటకుఁ బ్రయత్నించునో అట్టి ముముక్షువగు విద్వాంసుని యొక్క జీవాత్మ బ్రహ్మ స్వరూపమును బొందుచున్నది.

5 - వ మంత్రము

సంప్రాప్తైశ్చ మృషయే జ్ఞాన తృప్తాః

క్షృతాంతానో వీతరాగాః ప్రశాంతాః

తే సర్వగం సర్వతః ప్రాప్తృ భీరాః

యుక్తాంతాన సర్వమే వా విశంతి. ౮

సీ. ఆత్మ స్వరూపంబు నమ్మహాత్ములతీంద్రి

య ద్రష్టతేన మహర్షులెమి

ప్రాజ్ఞులొచును బరబ్రహ్మంబుఁ బొంది బ్ర

హ్మ జ్ఞానమునఁ దృప్తినంది మిగుల

ధన్యులొచుఁ బరమాత్మ స్వరూపంబుచేఁ

బుణ్యాత్ములై పరిపూర్ణులగుచు

మరియు " గాగులై మహినిఁ బ్రశాంతులై

యందు రెల్లప్పు డానంద మొప్ప.

గీ. నమ్మహాత్ములు సర్వగమయిన యట్టి

యా పరబ్రహ్మమంతట నరసి పొంది

ధీరులొచు నేకాగ్రతన్ జేరి పొంది

నట్టి యాత్మగర్భయు నంత నందఁగలరు.

భావము

అతీంద్రియ ద్రష్టలగు మహర్షులు, పరబ్రహ్మమును బొందిన వారగుచు నాత్మ జ్ఞానము చేత సంతుష్టి నందినవారై, పరమాత్మ స్వరూపము చేతఁ బరిపూర్ణులై నశించిన కామ క్రోధాది దుర్గుణములు గలవారై మిగుల శాంతిఁ బొందిన యింద్రియ వ్యాపారములు గల

వారలగుచున్నారు. అట్టి బ్రహ్మవేత్తలు ఆకాశమువలె అంతట నిండి నీబిడీకృతమైయున్న బ్రహ్మమునే అవ్యయమైన ఆత్మ తత్త్వముగా నంతట పొందినవారై ధీరులై ఏకాగ్రతను బొందిన అంతఃకరణము గలవారై శరీరపాతానంతరము సకలమును బొందుచున్నారు. ఛిన్నమైన ఘటమునంచలి ఆకాశము మహాకాశమునందెటులఁజేరుచున్నదో అట్లే అవిద్యాకృతమైన ఉపాధి పరిచ్ఛేదమును బ్రహ్మవేత్త వదలి బ్రహ్మధామమును బొందుచున్నాడు.

6 - వ మంత్రము

వేదాంత విజ్ఞాన సునిశ్చితార్థః
సన్న్యాసయోగాద్ యతయః శుద్ధ సత్త్విః
తే బ్రహ్మలోకేషు పరాంతకాలే
పరామృతాః పరిమృచ్ఛంతి సర్వే.
గీ. విమల వేదాంత విజ్ఞాన విలసితులును
శుభగ సన్న్యాసయోగ విశుద్ధ సత్త్వ
లయిన యతివరులెల్ల దేహాంత కాల
మందున మహాత్ములు దగబ్రహ్మ స్వరూపు
లగుచు నిందె జీవన్ముక్తులగుదురెలమి.

భావము

ఉపనిషత్తుల యందుఁ బ్రతిపాదింపబడిన బ్రహ్మోత్పత్తి విజ్ఞానమే నిశ్చయింపఁబడిన స్రయోజనము గలవారును, సర్వకర్మ పరిత్యాగ లక్షణ రూపమయిన, సన్న్యాస యోగము వలన నిర్మలాంతః కరణము గలవారును, ప్రయత్నశీలురునగు, నా మహాత్ములందరు దేహావసాన సమయమునందు బ్రహ్మ స్వరూపమైన లోకముల యందు పరబ్రహ్మ స్వరూపులై ముక్తినిఁ బొందుచున్నారు.

7 - వ మంత్రము

గతాః కలాః పంచదశ ప్రతిష్ఠా
దేవాశ్చ సర్వే ప్రతిదేవతాసు
కర్తాణి విజ్ఞాన మయశ్చ ఆత్మా
యో ౨వ్యయే సర్వ ఏకీభవంతి ॥7

- సీ. పంచదశ కళలౌ ప్రాణాది కళలు బ్ర
హ్మత్వమందంగ అయంబుఁ బొందు
సర్వేంద్రియంబులు చక్కగా సూర్యాది
ప్రతి దేవతలలోనఁ బరగఁ జేరు
బ్రహ్మ విజ్ఞానంబు ప్రాప్తించుటకు మున్ను
జేసిన కర్మలు శీఘ్రముగను
విజ్ఞానమయుడగు విమల జీవుండును
బరము ననంత మవ్యయమజంబు
- గీ. నద్వయ మనంత మమృతము ననవరంబు
నభయము నపూర్వము ననంత సుధిక శుభద
మైన యాపరబ్రహ్మంబు నందు నరయ
వైకృతగుచున్న నన్ని సత్యంబుగాను.

భావము

మోక్షకాలము నందు ముక్త పురుషుల శరీరములలోని ప్రాణాది పంచ దశ కళలు కార్యరూపములు గనుక తమకుఁగారణ భూతములయిన వానియందుఁ జేరిపోవుచున్నవి. శరీరమునందున్న నేత్రాదిగోళములందుండు ఇంద్రియములు అధిష్ఠాన దేవతలగు సూర్యుఁడు మున్నగు ప్రతి దేవతలను బొందుచున్నవి. బ్రహ్మ జ్ఞానమందుటకు ముందు చేసిన కర్మలు, కర్మఫలములు, జీవాత్మయు, శ్రేష్ఠముననంతమును, అవ్యయమును, అజమును, అద్వయమును, అనంతమును, అమృతమును, అనవరమును, అభయమును, అపూర్వమును, అనంతమును, అధిక శుభదము నగు బ్రహ్మమునందైక్యమగు చున్నవి.

8. వ మంత్రము.

- యథానద్యః శ్చంద్రమానాః సముద్రేఽస్తం
గచ్ఛంతి నామ రూపే విహాయ
తథా విద్వాన్ సోమరూపా భ్విముక్తః
పరాత్పరం పురుష ముపైతి దివ్యం . 8
- గీ. వసుధఁబ్రహ్మహించు నదులెల్ల వార్ధిఁగలసి
వివిధ నామరూంబుల వీడు రీతి
ఆత్మవిదుడును నామ రూపాలి వదలి
దివ్య పురుషుఁ బరాత్పరుఁ డెలిసి పొందు.

భావము

ససుధ యందు నామరూపములు గలిగి ప్రసహించుచున్న గంగాది మహానదులు సముద్రమునందుఁ గలస్థి తమ తమ నామరూపములను వదలి సముద్రమునందు వేరుగాను కనుపించక సముద్ర రూపమునే యేటులఁ బొందు చున్నవో అటులేనే బ్రహ్మవేత్తయగు వాడు లవిద్యా కృతమగు నామ రూపములను వదలిన వాడై పరాత్పరుఁడును ప్రకాశ స్వరూపుఁడును నగు పురుషుని ఁ బొందు చున్నాడు.

9 - వ మంత్రము.

సయోహ వైతత్ పరమం బ్రహ్మవేద

బ్రహ్మైవ భవతి నాస్య (బ్రహ్మైవిత్ కులేభవతి

తరతి శోకం తరతి పాపానం

గుహా గ్రంథి భ్యోవిముక్తో 2 య్యతో భవతి

గీ: ఎవడు ధర పరబ్రహ్మంబు నెరుగునతడు

తానుబ్రహ్మస్వరూపుఁడై తనరుచుండు

బ్రహ్మవేత్త కులంబున బ్రహ్మవేత్త

కానివాడిలఁ బుట్టుడు కనుము నిజము

గీ: శోకమును దాటు పాపమున్ జూడ చాటు

వెలయగ వ్యాదయగ్రంధులు వీడి పోవ

పరమ పురుషుఁ డై యమృత తత్త్వంబునందు

బ్రహ్మవిజ్ఞాన వేత్తయౌ పండితుండు.

భావము:

ఎవడు శ్రేష్ఠమగు పరబ్రహ్మమును దెలుసుకొనునో అతడు సాక్షాత్తు పరబ్రహ్మస్వరూపుడే యగు చున్నాడు. ఈ బ్రహ్మవేత్త వంశమునందు బ్రహ్మవేత్త కాని వాడు జన్మింపడు, ఇతడు జీవద్దశ యందేనుఖ దఃఖములను ధర్మా ధర్మముల నతిక్రమించుచున్నాడు. బ్రహ్మవేత్తహృదయ గ్రంథినుండి విముక్తుడై అమృత స్వరూపుఁ డగు చున్నాడు.

10. వ మంత్రము

తదేత ద్యువాభ్యుక్తం-

క్రియావంతః శ్రోత్రియా బ్రహ్మనిష్ఠాః
స్వయం జుహ్వతి ఏకర్షం శ్రద్ధయంతః
తేషామే వైతాం బ్రహ్మ విద్యాం వదేత
శిరోవ్రతం విభవద్ యైస్తు చీర్ణరే ||

- గీ: భవ్యవేద సంప్రోక్తమౌ బ్రహ్మవిద్య
శ్రోత్రియులను గర్విష్టౌ తౌ శుచియుతులను
బ్రహ్మవిష్టాగరిష్టౌ పండితులను
శ్రద్ధగలవారి కిది బోధ సలుపవలయు
గీ: అరయ 'నే కర్షి' యను హోమ మూ చరించు
వారికి విధులఁ దగ శిరోవ్రతము సలుపు
నర్హులగు సంస్కృతాత్ముల కనుల మౌచుఁ
జెలగు బ్రహ్మవిద్య నుప దేశింపవలయు.

భావము:

బుగ్వేదమంత్రముల చేత నీ బ్రహ్మవిద్యా సంప్రదాయము చెప్పబడినది. ఆయా నర్హాశ్రమముల విధింపఁబడిన శ్రౌతస్మార్త కర్మల ననుష్ఠించు వారికి, శ్రద్ధగల వారలై ఏకర్షి యను నగ్నిని స్వయముగాఁ జ్రేల్చు నర్హులగు సంస్కృతాత్ములకు శిరస్సు నందు నగ్నిని ధరించుట యే లక్షణగాఁ గలది కనుక అధర్వణ ప్రసిద్ధులుగు శిరోవ్రతమును యథావిధిగా నాచరించు వారికిని యీ బ్రహ్మవిద్యనుపదేశింప వలయును.

11 - వ మంత్రము

తదేతత్ సత్యమృషి రంగిరా:

పురోవాచ నైతదచీర్ణవ్రతోఽభితే

నమః పరమ ఋషిభ్యో

నమః పరమ ఋషిభ్యః ||

- గీ: సుప్ర సిద్ధంబు సత్యంబు శుభకరంబు
వైన యీ బ్రహ్మవిద్య నా యంగిరసుఁడు
శిష్యశౌనకున కుపదేశించె మిగుల
పరమ ఋషులకు మునులకు వందనములు.

భావము:

పూర్వకాలము నందు యథా శాస్త్రముగా బ్రహ్మవిద్యార్థమై తనకడకరుదెంచిన శాసక మహర్షికి అక్షరమును సత్యమును నగు బ్రహ్మవిద్యనుపదేశించెను. అటులనే యిప్పటి బ్రహ్మవేత్తలును శ్రేయోర్దియై ముముక్షువులై, యథాశాస్త్రీయముగా శరణుగోరిన శిష్యునకు బ్రహ్మవిద్యనుపదేశింపవలయును, శిరోప్రతము నాచరింపని వాడీ యుపనిషత్తును, బరింపఁ గూడదు. సతాను సారము వ్యవహరించి పఠించిననే గాని విద్యాఫలము గలుగదు. బ్రహ్మదేవుని నుండి పారంపర్యక్రమముగా బ్రహ్మవిద్యను బొందిన పరమ ఋషులకు ననుస్కారము. ఆ పరమర్షులకు ననుస్కారము.

ఓం తత్సత్

సర్వం శ్రీ పరమేశ్వరాచ్చణమస్తు

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

★★★

శాంతి మంత్రం:

ఓం భద్రం కర్ణేభః శృణు యామ దేవా :

భద్రం పశ్యేమాక్షభర్తృజితా :

స్థైర్యరంగైస్తుష్ట వాగ్ం సస్తనూభి :

వ్యశేమ దేవహితం యదాయు :

స్మస్తి న ఇంద్రో వృద్ధ శ్రవా :

స్మస్తి నః పూషా విశ్వవేదా :

స్మస్తి న సౌర్యో అరిష్ట నేమి :

స్మస్తి నో బృహస్పతిర్దదాతు.

ఓం శాంతి శాంతి శాంతిః॥

గద్యము

ఇతి శ్రీసీతారామచంద్ర కరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త కవిత్య!

హృద్య విద్యా విచిత్రతప్తంభ సూత్ర, కౌండిన్య స గోత్ర

పవిత్ర. లక్ష్మీనరసమాంజికా వేంకయ శర్మ సుపుత్ర,

దేవులపల్లి వంశపయః పారావార సంపూర్ణ పూర్ణిమా

సుధాకర, సకల గుణ రత్న రత్నాకర, భద్రాద్రి

శ్రీరామచంద్రసుప్రభాత శ్రీశైల మల్లి కార్జున

శతక, ఆనందసుధా లహరీ శ్రీ మద్రామాయణ

కథా సుధాలహరి, శ్రీ మదాంధ్ర శివానందలహరీ

శ్రీమదాంధ్ర సౌందర్య లహరీ, శ్రీ రాఘవేంద్ర

సుప్రభాతాది ప్రముఖ సద్గంధ రచనా ప్రసిద్ధ,

విద్యాజ్ఞాన విధేయ, చెంచు సబ్బయ శర్మ

నామధేయ ప్రణీతం బయిన యాంధ్ర పద్య

చంద్రి కాలఘు వ్యాఖ్యాన సహిత

ముండ కోపనిషత్: సర్వము సంపూర్ణము.

ఓం తత్సత్